Koroška kronika

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:
Za naročnike:
v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 4.— šilinge,
Posamezna številka 30 grošev.

Leto III. | Celovec, 17. oktobra 1947 | Številka 43

Pričetek velike razprave proti Maier-Kaibitschu

Pred celovškim senatom ljudskega sodišča iz Gradca, pod predsedstvom predsednika deželnega sodišča dr. Kuglerja, se je v torek zjutraj ob prisostvovanju številnega občinstva pričel proces proti nekdanjemu Gauhauptamtsleiterju, vladnemu svetniku v pokoju, Alojzu Maier-Kaibitschu iz Celovca.

Po začetnih formalnostih ter osebni ugotovitvi obtoženca, po zaprisegi prisednikov in opominu prič je državni odvetnik Suppan pričel čitati obtožnico.

Obtožnica

1. Maier-Kaibitsch je bil odločilno soudeležen pri izseljevalnih ukrepih proti Koroškim Slovencem in je s tem ranil naravne pravice človeštva in splošno priznana načela ljudskega prava. Ta postopek je imel poleg velike materialne škode za posledico tudi smrt 93-tih oseb. Maier-Kaibitsch je vsled tega kriv zločina po § 1, člen 1. in § 6. zakona proti vojnim zločincem.

2. Na podlagi svoje osebnosti kot SS-Standartenführer in Gauhauptamtsleiter, je obtoženec po istem zakonu kriv.

3. S svojim delovanjem kot ilegalec v času od 1933 do 1938 je napravil zločin veleizdajstva po § 11 zakona o prepovedi.

Načrtnost izseljevanja

Državni odvetnik je izvajal med drugim:

Medtem ko se je po koroškem plebiscitu leta 1920 do 1938 skušalo primerno rešiti problem manjšine v deželi, se je po priključitvi leta 1938 pričela drugačna narodnostna politika. Leta 1938 so v Celovcu ustanovili Gaugrenzlandamt, za njegovega vodjo so imenovali Maier-Kaibitscha, ki je bil poprej poslovodja Kärntner Heimatdiensta. Ta urad je končno leta 1943 zadobil obliko Gauhauptamt s štirimi glavnimi mesti. Njegove naloge so bile ponemčevanje obmejne dežele potom enotno vodečega narodnostnega delovanja, točno opazovanje političnega položaja v obmejnem ozemlju, celotno obveščevanje v vprašanjih narodnosti in preseljevanje Kanaltalcev, ki so bili v to prisiljeni po pogodbi med Hitlerjem in Mussolinijem (1939).

Najprej so uvedli preseljevanje Kanaltalcev, potom prostega nakupa poljedelskih obratov, pozneje pa so odvzemali zemljo s posluževanjem zakona o primernosti dežele za smotre nemške Wehrmacht in sicer proti odškodnini.

Ker pa tudi ta ukrep, ki še ni bil naperjen proti Slovencem, ni vodil do povoljnega uspeha, se je pojavil načrt, izvesti preseljevanja v nekdanjem plebiscitnem ozemlju potom odvzema imetja slovenskim kmečkim posestnikom.

Smernice zato so pri nekem razgovoru vseh soudeleženih uradov dne 27. septembra 1941 ugotovili. Po njih je moral preseljevalni urad (Umsiedlungsstelle) v Celovcu predlagati svoje predloge o preseljevanju državni policiji. Nadzorstvo je prevzela SD (Varnostna služba). V slučajih, kjer ni moglo priti do odvzema imetja s privoljenjem posestnika, je bil predviden nasilen odvzem. V vseh slučajih pa naj bi oni, katerim so odvzeli imetje, bili izseljeni in odpeljani v taborišča.

Izvedba

Po končanem pohodu v Jugoslavijo so pričeli resno s temi izseljevanji. Pri nekem razgovoru v Celovcu dne 11. aprila 1942. je Maier-Kaibitsch naznanil, da bo 14. in 15. aprila neka SS-policijska četa na mah izvedla akcijo proti slovenskim družinam, ki so bile osumljene, da stoje v zvezi s partizani.

Izseljevanje, ki je v resnici temu sledilo, je izzvalo na Koroškem splošno razburjenje. O tem je poročal Wehrmeldeamt Beljak: ljudje so prišli v Wehrmeldeamt, popadali na kolena in prosili za varstvo. Bile so izseljene družine, katerih očetje so bili v vojaški službi nemške Wehrmacht. V neki hiši je ležal mrtvec. Družino so potegnili od umrlega ter jo gnali proč. Neko ženo so odpeljali z večimi otroki, ne da bi ji bili dovolili vzeti seboj svoje 3 mesečno dete.

Skupno je bilo zaplenjenih 165 posestev, imetje je bilo kot »protinarodno in protidržavno« zaplenjeno.

Sledila so nova izseljevanja. Kakor je bilo do sedaj ugotovljeno, so ti ukrepi zadeli 297 družin s preko 1300 osebami. Število smrtnih žrtev znaša 93 oseb. Celotna materijalna škoda presega 3,300.000 šilingov.

Med pričami državnega odvetništva se nahajajo številna znana imena.

Obtoženec se ne smatra za krivega

»Nisem nobeden pesjan in ne morilec Slovencev.« »Ne čutim nobenega sovraštva proti njim in tudi ne vem, če je kje kakšen človek, ki ljubi bolj svojo domovino kakor jaz«, je izjavil obtoženi Maier-Kaibitsch pri svojemu zagovoru pred ljudskim sodnim zborom v Celovcu.

Maier-Kaibitsch, ki je obtožen soodgovornosti za izseljevanja Slovencev v letih 1941 do 1945, je izjavil ob začetku svojih izpovedb, da je bil do pohoda v Jugoslavijo izključen od vseh narodnostnih vprašanj. Dejal je, da je bil takrat vpoklican v nemško vojsko in je kot major poveljeval nekemu bataljonu v okolici Pliberka na Koroškem. Kmalu za tem so ga odpustili, da bi lahko prevzel mesto opolnomočenca in državnega komisarja za utrditev nemške narodnosti, čigar sedež se je nahajal takrat na Bledu.

Položaj na Gorenjskem je bil v tem času popolnoma zavožen. Krivdo pri tem je povzročilo firerjevo povelje gauleiterju Koroške in Štajerske: »Napravite mi deželo zopet nemško«. Ta »Reichsaufgabe« se je nanašala na Gorenjsko in Južno Štajersko. Tako je bilo 2.500 pripadnikov slovenske inteligence izseljenih v staro Srbijo in nadaljnih 100.000 Slovencev naj bi bilo sledilo.

Na Gorenjskem je bila takrat, kakor navaja obtoženec, v ta smoter delovala neka komisija, ki naj bi bila ocenjevala prebivalstvo z rasnega stališča. Ta komisija naj bi bila nato prišla tudi na Koroško, da bi tukaj pripravila izselitev okrog 50.000 Koroških Slovencev.

Obtoženec trdi, da je na pristojnih mestih vložil ugovor in da je potoval tudi v Berlin k »Reichsstabshauptamtu« za plemena in naseljevanje, kjer so pripravljali te načrte.

»Jaz sem proti vsaki obliki preseljevanja. S tem se ustvarja samo sovraštvo«, je vzkliknil obtoženec ter pristavil, da ni nikogar na Koroškem, ki bi mogel reči, da je on kdaj odobraval kakšen trd ukrep. Dejal je tudi, da je skušal preprečiti preselitev 200 družin, da pa se mu ni posrečilo, ker je stvar bila sklenjena v Berlinu. Vkljub vsemu pa je vse storil, da bi kolikor mogoče ublažil to trpkost in ukrepe, ki so jih bili sklenili v Berlinu, zavlačeval in zmanjšal. To da je storil že do stopnje, ki bi jo bili lahko označili za sabotažo. Isto zadržanje je zavzel tudi napram povratku Kanaltalcev in s tem dosegel, da ni bila niti polovica onih, ki so optirali, od tam izseljena.

Predsednik sodnega zbora je nato dejal napram obtožencu, da način njegovega zagovora sega predaleč, da je nejasen in da ne zadeva jedra te stvari. Po kratkem odmoru so dalje vodili obravnavo v obliki zaslišavanja, ki je podalo sledeče:

Do marca 1938 je bil Maier-Kaibitsch poslovodja Kärntner Heimatbunda. Po »priključitvi« je vstopil kot deželni svetnik v deželno vlado. Poldrugo leto zatem je prevzel kot vladni nadsvetnik oddelek za kulturne in gospodarske zadeve dvojezičnega ozemlja. V maju 1938 je pristopil tudi v NSDAP, pri čemer je v neko vprašalno polo vpisal krive podatke, češ da je bil član stranke že od 1. I. 1934. V poletju 1938 je obtoženec vstopil tudi v SS. Dejstvo, da je kmalu prejel visok službeni čin SS-Obersturmbannfirerja in pozneje Standartenfirerja, razlaga obtoženec s tem, da je bil Gauverbindungsfirer v Reihsfliegerbundu in da je med tem in SS obstojala pogodba, po kateri so morali zvezni akcijonarji, če so bili pripadniki SS, imeti službeni čin Obersturmbannfirerja. Prav tako da je bilo z njegovim činom kot politični vodja. Kot vodja Gaugrenzlandamta je bil Abschnittsleiter in ko je ta urad bil pozneje spremenjen v Gauhauptamt za narodnostna vprašanja, je zadobil službeno čin Bereichsleiterja.

Dr. Tischler priča

Pri nadaljevanju razprave v sredo dopoldne je nastopil kot priča dr. Joško Tischler. Svoje izjave je podal v slovenskem jeziku.

Dr. Tischer je pripomnil, da je bilo izseljevanje politična akcija in nadalje izjavil, da je sam bivši Gauleiter dr. Rainer izjavil pri razpravi v Ljubljani, da je Heimatbund od vsega začetka pripravljal ukrepe proti Slovencem. To dejstvo potrjuje, da so bili ukrepi proti Slovencem pripravljeni že pred letom 1938. Heimatbund je zakrivil izselitev skoro tri tisoč ljudi, zapor do 1000 oseb, od katerih jih je umrlo v taboriščih ali zaporih do 200 in izselitev 67 slovenskih duhovnikov od 80. Razen tega še prepoved slovenščine v javnem in zasebnem življenju, kar je najhujši napad proti najosnovnejšim človeškim pravicam.

Med drugim je izjavil: »Namere, ki naj bi izbrisale Slovence, so delo celotnega aparata Heimatbunda in ne posamezne osebe. Zato gledamo v osebi obtoženega Kaibitscha le enega glavnih krivcev in ne edinega krivca.« Dr. Tischler je tudi navedel svoj pogovor ki ga je imel marca 1938 z obtožencem. Pri tem razgovoru je obtoženec izjavil, da je bil ob obletnici plebiscita prvi pohod SA na Koroškem. Na vprašanje predsednika sodišča je obtoženi izjavil, da ni bilo nobenega pohoda SA in da Heimatbund ni mogel zbrati svojih ljudi h kakemu sličnemu pohodu, ker Heimatbund sploh ni imel članov. Po njegovi izjavi je imel Heimatbund le svoje predsedništvo, s katerim so sodelovali zaupniki ,razpredeni preko vsega ozemlja.

Kaibitschev nastop pred sodiščem je živahen in prehaja večkrat v predrznost. Njegovi zagovori so nelogični in se vrte v filmski brzini. Človeku se zdi kot človek, ki si je v svoji notranjosti svest resnega položaja in hoče za svojo rešitev uporabiti vsako priliko za lastno propagando. V večini primerov pa mu je spomin odpovedal.

*

Predsedništvo sodišča je objavilo, da se morajo predložiti prošnje za pričevanje ali zagovor državnemu odvetništvu ali zagovorništvu. Obravnave so določene za deveto uro, pri čemer se omenja, da bodo vstopnice, ki ne bodo dvignjene do 8.45 ur, oddane drugim.

Ustanoviti svetovno vlado, preden bo prepozno

Pristaši Svetovne federalne zveze so razdelili med 57 delegacij, ki so bile zastopane na glavni skupščini Združenih narodov, prošnjo, naj bi na sedanjem zasedanju skupščine ustanovili posebno komisijo z nalogo proučevati problem ustanovitve »realistične« svetovne vlade.

Pristaši Svetovne federalne zveze so vprašali, če bo organizacija Združenih narodov še nadalje ostala enostavno področje propagandističnih bojev ter vstrajali na potrebi po nujni ustanovitvi svetovne vlade, »preden bi bilo to prepozno«.

TEŽAVE, KI ZAVIRAJO UPORABO ATOMSKE ENERGIJE V INDUSTRIJSKE NAMENE

Predsednik komisije Združenih držav za atomsko energijo David F. Lilienthal je zavračal obtožbe, po katerih naj bi »vojaško imperialistična strast« Združenih držav ovirala uporabo atomske energije za rešitev potreb Evrope po novih virih energije in toplote. Med drugim je dejal:

»Med drugim je treba brezpogojno upoštevati dejstvo, da ni mogoče tako kmalu dokončati prave naprave za trgovsko proizvodnjo atomske energije, ker je še mnogo znanstvenih in tehničnih problemov, katere je treba rešiti.«

Lilienthal je pripomnil, da je »mednarodne važnosti«, da smo si glede tega na jasnem zaradi zgodbic, ki jih razširjajo osebe, ki so kaj malo prijazno naklonjene ameriški demokraciji ter druge osebe, ki so sicer dobro razpoložene, toda slabo obveščene. Te osebe torej zatrjujejo, da bi Združene države mogle preprečiti ukinitev mnogih evropskih industrij zaradi pomanjkanja premoga, če se ne bi upirale uporabi atomske energije kot novega vira energije in toplote.

Potem je Lilienthal spomnil na to, da je vladal velik optimizem glede bodoče uporabe atomske energije, ko so prvikrat uporabili atomsko bombo. Zatem je dejal: »Mel pridobitvijo energije iz urana in iz plutonija za izdelavo bomb ter uporabo urana in plutonija v nadzorovanih strojih kot vira za toploto ali elektriko, je še veliko število težavnih problemov tehničnega, znanstvenega in industrijskega značaja.«

Glede bodočnosti atomske energije pa je Lilinthal izjavil: »Če ne bomo ta problem zagrabili krepko in urno, bo potrebnih deset let za njegovo rešitev.«

»Kakor predvidevajo naše osebje in naši svetovalci v tem trenotku, bo to še dolgo in težko delo. Zdaj menijo, da bo potrebnih od osem do deset let, da bi premostili tehnične težave, ter naredili praktični in izvedljivi načrt.

Tudi tisti, ki predvidevajo, da bo potrebnih še deset let, večinoma nočejo delati nobenih napovedi glede stroška in količine atomske energije, katero bo mogoče staviti na razpolago.

Ni prav nobenega razloga za mišljenje, da bi kakšna industrija atomske energije zrasla nenadoma, ter se predstavila na narodnem pozorišču kot kolos, ki bo odpravil sedanje industrije in kateri bo v nekaj letih razkrojil ves naš gospodarski sistem. Industrija atomske energije bo preje služila za izpopolnitev sedanjih virov energije kakor pa za njihovo odstranitev.«

Vpliv vere na ljudsko mišljenje

Znanstveni list »Berichte und Informationen« je uvedel za svoja razmotrivanja in poizvedovanja glasovanje, na podlagi katerega hoče spoznati ljudsko mišljenje. List razpošilja na razne naslove vprašalne pole. Nedavno je povprašal sledeče: »Kdo je za politiko po meščanskih načelih, kdo za socialno demokracijo, kdo za komunizem in kdo za ustanovitev kake popolnoma nove stranke?« Iz odgovorov na to vprašanje je bilo razvidno, da ljudstvo v pretežni večini odklanja radikalno strankarsko politiko.

Dne 3. oktobra je list stavil vprašanja: »Ali želite, da se cerkveni krogi naravnost udeležujejo delovanja političnih strank? Ali hočete, da se delovanje Cerkve omeji na udejstvovanje krščanskih načel v državnem življenju? Ali želite nepristransko vladanje, ali da se cerkveni vpliv na javno življenje zatre?« V minulih desetletjih se je zagnalo proti Cerkvi troje brezverskih valov. Ti valovi so bili: meščanski liberalizem, protiverski socializem in narodni socializem (nacizem). Vsaka teh treh struj je zarisala v obličje naše dobe globoke črte. Ljudje so na zgoraj navedena vprašanja odgovorili: 4,4% dopisov je zahtevalo, da se Cerkev dejansko udeležuje strankarske politike. Bralci vedo, da se je Cerkev v Avstriji umaknila iz politike. Duhovnikov ne volijo več za poslance in Cerkev je opustila velike časnike. 32,1% dopisov hoče, da se državno življenje uredi po načelih krčanstva. Torej niti polovica ljudi ni več za to, da se uveljavi krščanska misel v javnem življenju. 40,3% dopisov je zahtevalo nepristransko vladanje, vlado, ki bi se ne ozirala na nobeno stranko. 16,5% ljudi hoče, da se vzame Cerkvi vsak vpliv v javnem življenju. 6,7% ljudi je brez lastnega mnenja. Iz tega glasovanja je razvidno, da zna samo ena tretjina ljudi ceniti blagodejni vpliv Cerkve na javno življenje.

Kaj pomeni beseda politika in kaj pomeni izrivanje Cerkve iz političnega življenja? Hitler je stvar tako razumel, da je najprej ustavil vsem duhovnikom plače. Potem je iz šol izrinil verski pouk, duhovnike in bogoslovce ter redovne novince je prisilil v vojaško službo. Redovnikom in redovnicam je prepovedal sprejemati novince. Vojaške službe je oprostil začasno samo cerkvene predstojnike. Ravnatelj določene cerkve je še smel ostati doma, kaplan ali vikar pa že ne več. Duhovnik ni smel več poročati ljudi, hoteč stopiti v zakon, če niso najprej uredili poročnih formalnosti na stanovskem uradu. Škofje so smeli pridigati, kar je stranka dovolila in gorje župnikom, ki bi usta kdaj preveč odprli. Vlada je popravila katekizem in prepovedala Cerkvi časnike. Vlada je prepovedala vse cerkvene bratovščine, vlada je ukinila naša kulturna društva n. pr. Družbo sv. Mohorja, ukinila rokodelski dom v Celovcu, ki je skrbel za obrtne pomočnike in jih izobraževal in vzgajal. Vlada je prepovedala uporabo slovenskega jezika, uporabo slovenskih napisov po naših cerkvah. Vlada je proglasila načelo, da je vsako dekle, vsaka žena, vseeno, ali je poročena ali ne, dolžna dati državi otroke.

Božja zapoved ukazuje: Spoštuj očeta in mater. Vlada je stare ljudi po bolnišnicah trumoma pošiljala v večnost. Božja zapoved varuje pravično lastnino; — nacizem pa je nasilno našim izseljencem odvzel vse premoženje. Vse to je državna »politika« nekaterih strank. Ali naj Cerkev k temu molči? Vsa vseučilišča so se bala ziniti besedico in vsa sodišča so ob tej vnebovpijoči krivici molčala kakor mrliči v grobu. Kdo pa naj v takem slučaju dvigne besedo in spregovori, da se bo čulo po svetu, ako ne Cerkev?

Izidi glasovanja so pokazali, da so moški Cerkvi v večjem številu nasprotni kakor pa ženske. Vidi se pa tudi, da je postala mladina Cerkvi nasprotna in to zlasti pod vplivom nacistične vzgoje.

Zanimivo je stališče kmeta.

11% kmetov zahteva ,da se Cerkev dejansko udeležuje politike, torej, da nastopajo duhovniki tudi kot poslanci, da duhovniki izdajajo časopise in vanje pišejo ter da se naj tudi duhovniki šolajo za politiko in časnikarstvo.

41% kmečkega ljudstva zahteva, da je država urejena točno po krščanskih načelih.

24,7% kmetov misli, naj Cerkev ostane nepristranska, nad strankami.

13% kmečkega ljudstva pa je za protiversko politiko.

Delavci so se pa Cerkvi skoro popolnoma odtujili. 9,8% je delavcev, ki si želijo, da se Cerkev udeležuje politike, 17,4% delavcev si želi, da vlada država krščansko. 48,4% delavcev hoče, da se vlada nepristransko, 27,5% pa zahteva protiklerikalno vladanje.

Če presojamo glasove po pripadnosti k političnim strankam, vidimo nekatere zanimive stvari. Cerkvev ima največ prijateljev v ljudski stranki. 8,8% pripadnikov te stranke zahteva, naj se Cerkev udeležuje javnega državnega življenja, 48,7% pripadnikov zahteva, da se vlada po krščanskih načelih. Vsekakor so pa tudi v tej stranki ljudje, ki Cerkvi niso naklonjeni. 30,3% je glasov, ki nočejo nobene stranke, torej tudi ne krščanske in 4,7% je naravnost protiklerikalnih glasov. Le-ti glasovi prihajajo pač iz stare vsenemške stranke, ki je bila najpreje voditeljica vsega brezverskega gibanja in je odpadla od vere. Na drugi strani najdemo med socialnimi demokrati 22,9% glasov, ki so proti Cerkvi in duhovnikom. Med njimi jih je tudi 54,2%, ki hočejo nepristransko vlado.

Nepristransko — ta beseda je v ljudski stranki nekoliko naperjena proti organizaciji, kakršno ima stranka sedaj: nobenega duhovnika v stranki, nobenega časnika, ki bi bil izrazito krščanski. Nepristransko — v ustih socialnega demokrata pa je naperjeno proti socialistični politiki. Torej ne pomeni ista beseda dvakrat isto. 14,3% socialističnih glasov, očividno so to bolj izobraženi ljudje, zahteva politiko po krščanskih načelih.

Izmed komunistov zahteva 62,6% ljudi protiklerikalno politiko, 5,1% jih zahteva politiko v krščanskem smislu, 28,8% pa hoče biti v politiki nepristranska.

Spričo teh številk je dal list, ki smo ga navedli, svojemu članku naslov »Vpliv krščanstva je padel na najnižjo točko«. Vpliv krščanske vere je oslabel že v starem rodu ;kaj bo, ko bo stopila v javno življenje mladina, katero je vzgojil narodni socializem?

S strahom se izprašujemo, kakšno bodočnost bo ustvarila taka mladina, katere glavni ciljo so: ples in ponočevanje, kino, slabo čtivo in kvečjemu še nekoliko športa.

Vendar pa moramo kot veselejše dejstvo omeniti, da vidimo tu in tam tudi kako razveseljivo ugotovitev, da so se namreč razmere po zlomu nacizma v verskem oziru marsikje izboljšale in da so ljudje zopet bolj začeli spoznavati, da je v Bogu in v Cerkvi oziroma njenem nauku edina rešitev za srečnejšo in boljšo bodočnost človeštva.

Po zemeljski obli

ZDRUŽENE DRŽAVE

Po podatkih Urada za javno štetje je bil porast prebivalstva v lanskem letu največji, kar jih pomni zgodovina Združenih držav.

Skupno število vseh prebivalcev na dan 1. januarja 1947 je bilo 142,673.000, kar predstavlja porast za 2,279.000 oseb v primeru s prejšnjim štetjem.

Predsednik Truman je govoril po radiu v programu, ki je bil namenjen ženam demokratske stranke.

Predsednik je pozval ameriške žene, da pokažejo svetu prednosti demokracije s svojo udeležbo pri volitvah z Združenih državah in da sprejmejo svoj del dolžnosti za reševanje notranjih in svetovnih problemov. Poudaril je potrebo, da se žene v večji meri udeležujejo državnih zadev in podčrtal, da zahteva sedanji položaj »državljanov, ki se zavedajo svojih dolžnosti« za sodelovanje pri reševanju trenotnih težkih problemov.

»Žene — je izjavil Truman — zamorejo sodelovati v prvi vrsti pri reševanju enega od teh težkih problemov. One zamorejo ogromno prispevati k blagostanju naše države in sveta s tem, da brezpogojno podpro naš program za omejitev potrošnje. One so v široki meri odgovorne za uspehe tega programa. Ameriška gospodinja je neizogibno potrebna bojevnica v naši bitki proti lakoti. Ameriška gospodinja je vedno storila svoje dolžnosti do svoje domovine, kadar se je od nje zahtevalo, da se žrtvuje v korist države. Prepričan sem, da bo tudi sedaj storila svoje dolžnosti, ko stoji pred njo tako velika naloga.«

»V rokah ameriških žen — je nadaljeval predsednik —, v vaših rokah je, da oblikujete usodo Amerike.«

»Vaša zaobljuba je vaše zagotovilo, da bodo Američani vedno svobodni člani demokratične družbe; vaše zagotovilo, da bomo še nadalje živeli v demokraciji, v kateri imajo ljudje svobodo vere, v kateri lahko govorijo in pišejo to, kar mislijo, in uživajo na podlagi zakona enake pravice.«

»Vaša zaobljuba pomeni vašo naložbo v bodočnosti Združenih držav; vašo naložbo, s katero zagotovite deželo, v kateri bodo vaši otroci lahko imeli dostojen dom, imeli zdravje, našli odgovarjajočo zaposlitev in uživali primeren pouk.«

»Vaša zaobljuba — je zaključil Truman —ustvarja glavnico za svet, v katerem se narodi medsebojno spoštujejo, svet, v katerem države vzdržujejo dobre sosedske odnošje, ker vedó, da le to nudi nado za trajni mir.«

VELIKA BRITANIJA

Glavna stvar pri rekonstrukciji britanske vlade, o kateri smo poročali že zadnjič, je v tem, da se okoli ministra za gospodarske zadeve sira Stafforda Crippsa zbrani mlajši sposobni ljudje na trgovinskem ministrstvu, na ministrstvu za gorivo in pogonsko silo ter na ministrstvu za dobave. Attlee se ni oziral na vpliv stranke ali na starost, ko je sprejel v vlado Harolda Wilsona, Hugha Gaitskella in Georga Straussa, mlade talente, ki bodo izpolnjevali njegov program za produkcijo pod vodstvom sira Stafforda Crippsa. Po drugi strani pa tudi ni bilo pričakovati, da bo imenoval Shinwella za vojnega ministra. V mejah daljnih možnosti je Attlee morda nekoliko pozno izpolnil obljubo, da bo spravil na vodilna mesta svežo kri.

»Times« nadaljuje, da razen napredovanja Stafforda Crippsa osebno ravnotežje v Attleejevi vladi in v stranki ni bilo prizadeto. Kaže, da je Attlee imel pred seboj dva cilja. Prvič, da bi imela vlada čim večjo moč za najnujnejše naloge in drugič, da pridejo v vlado nove sveže sile. Prav je, da pridejo na zaupna mesta mlajši ljudje. Gotovo bo v splošno narodno korist, če se opusti praksa, ki je doslej veljala, da je seniorat v strokovnih združenjih stopnica za dostop na visoka in vplivna mesta. Tega ni bilo mogoče izvesti brez izvestne napetosti v združenjih, toda Attlee lahko zahteva od stranke in od države popolno podporo, če skuša spraviti v vlado ljudi, ki to po svojih sposobnosti zaslužijo. Lahko mu čestitamo k njegovi odločnosti, ne moremo pa še soditi vrednosti njegovega dela. (LPS.)

Kakor poroča britanski radio, je komunistična stranka Velike Britanije v neki uradni izjavi odobravala cilje varšavske konference o ustanovitvi mednarodnega komunističnega poročevalskega urada v Beogradu. Nadalje je komunistična stranka Velike Britanije izjavila, da bo svojo kampanjo za odstranitev ministrov, ki so odgovorni za obupno stanje Velike Britanije, nadaljevala s stopnjujočo inicijativo.

JUGOSLAVIJA

Jugoslavija je v soboto vložila pri argentinskem zastopstvu v Beogradu ustmen protest, ker so argentinske oblasti zaprle dva jugoslovanska diplomatska uradnika, katera so izgnali iz države Chile. Istočasno je Jugoslavija izjavila, da bodo v slučaju, če ne bosta oba izpuščena, podvzeli odgovarjajoče ukrepe.

Medtem je komunistični list »Borba« ostro napadal državo Chile zaradi izgona obeh jugoslovanskih poslaniških uradnikov, pri čemer je označeval postopek čilske vlade kot »gangstersko« diplomacijo.

Kakor sporočajo iz Buenos Airesa, se prejšnji jugoslovanski vodja poslov v Chile, Andres Cunja, baje nahaja ujet na policijski prefekturi. Jugoslovanski poslanik v Argentiniji Franc Pirc se trudi, da bi govoril s predsednikom Peronom. Po nadaljnih vesteh iz Buenos Airesa pričakujejo diplomatski krogi, da bodo v teku prihodnjih dni podpisali antikomunističen pakt med Argentinijo, Brazilijo in Chile.

MADŽARSKA

Uradno javljajo, da bodo vladni predsednik Dinyes, zunanji minister in voditelji političnih strank odpotovali v Beograd, kjer bodo podpisali jugoslovansko-madžarski kulturni dogovor. Državni tajnik Boldižar je pripomnil, da bodo ob tej priliki v Beogradu verjetno razpravljali tudi o nekaterih političnih vprašanjih. Potrdil je, da sta se obe vladi že pogajali diplomatskim potom za sklenitev jugoslovansko-madžarske prijateljske pogodbe. Boldižar je tudi izjavil, da so že pripravljeni za podpis kulturni dogovori s Francijo in Bolgarijo. Tudi s Sovjetsko zvezo bodo sklenili enako pogodbo.

PERZIJA

Namestnik ministrskega predsednika Ebrahim Knajaenur je v ponedeljek izjavil, da bo ministrski predsednik Ghavam es Sultaneh prihodnji teden predložil Zgornji zbornici poročilo o pogajanjih zaradi nafte (petroleja) z Rusijo. Omenil je, da niso Združene države vodile z Iranom nobenih pogajanj zaradi perzijskega petroleja in da niso zainteresirane na tem. Združene države vsled tega ne bodo ugovarjale zaradi dodelitve koncesij za petrolej kakšni drugi inozemski sili.

ITALIJA

Na predvečer rimskih občinskih volitev je prišlo do večurne bitke med pripadniki krščanskih demokratov in člani ljudskega bloka, v katerem so združene ekstremne levičarske stranke. Neka skupina okrog petnajst krščansko-demokratskih delavcev je v soboto pritrjevala volilne plakate, pri čemer so jih napadli pripadniki ljudskega bloka. Pri spopadu, ki se je razvil iz tega, so bili trije krščansko-demokratski delavci ubiti in večje število ranjenih.

Pri občinskih volitvah, ki so se vršile preteklo nedeljo v Rimu, so v tako imenovanem ljudskem bloku združene stranke (Nennijeva socialistična stranka, komunisti, delavski demokrati in aktivna stranka) zmagali s 208.000 glasovi nad krščansko-demokratsko stranko s 204.000 glasovi. Stranka uomo qualunque je dobila 63.000 glasov, monarhisti 33.000, Saragatijeva delavska stranka 25.000, italjanski socialni pokret 24.000 in liberalci 11.000 glasov.

JAPONSKA

Podtajnik vojnega ministrstva William Draper, ki se je nedavno tega povrnil s krožnega potovanja po Japonskem in Koreji, je na tiskovni konferenci razpravljal o problemih glede obnove japonskega gospodarstva in o problemih v zvezi z dosego enotnosti in neodvisnosti Koreje.

Na splošno je zadovoljen z doseženim napredkom na Japonskem, ter je omenil, da je treba povezati japonsko zunanjo trgovino z drugimi, ker »bo mogoče doseči trajno rešitev edino le z industrijskimi izvozi.«

K temu je pripomnil, da proizvaja zdaj Japonska 85% neobhodnega minima in da »stalno naraščanje prebivalstva napravlja prehranjevalni problem za najvažnejšega«. Dejal je, da so Združene države poslale za olajšanje tega položaja na Japonsko živila in gnojila v vrednosti približno 300 milijonov dolarjev.

Draper je dejal, da bodo po njegovem mnenju potrebni vsaj še dve ali tri leta, da bi Japonska mogla zadostovati sama sebi in to tudi, če bi japonska mirovna pogodba bila sklenjena brez odlašanja in če bi Japoncem bilo dovoljeno razvijati zunanjo trgovino.

Ko je govoril o Koreji, je Draper podčrtal nujno potrebo po enotenju obeh delov Koreje in po čimprejšnji ustanovitvi neodvisne korejske vlade, ki bo reprezentativna in demokratična. Dodal je, da so Združene države praktično dokazale, da želijo prispevati k vstajenju korejskega gospodarstva.

INDIJA

Indijski poslanik v Združenih državah Aassaf Ali je na tiskovni konferenci izjavil, da so izgledi Indije, kar se tiče prehrane, izredno slabi. Indija se je pogajala z raznimi državami, da bi dobila nekaj žita, vendar z malo uspeha. Pogajanja s Sovjetsko zvezo n. pr. niso obrodila nikakega uspeha. Obstoja pa še vedno upanje, da bo Avstralija dobavila 1 milijon ton žita. Poslanik je izjavil, da je Indija zaprosila tudi Združene države, naj dobavijo isto količino in to dodatno k 840 tisoč tonam, ki jih bodo Združene države poslale v Indijo še letos.

Glede verskih izgredov v Indiji je poslanik dejal, da je le približno 5% dežele razburkane, vendar so nemiri v teh predelih povzročili veliko škode pri pospravljanju žetve.

FRANCIJA

Končni izidi ljudskega glasovanja v alpskem področju ob meji med Italijo in Francijo, ki obsega okraje Tenda, Briga, Mollieres, Pienna in Libri so pokazali 91-odstotno večino za priključitev tega ozemlja Franciji. Ti kraji so bili obljubljeni Franciji takoj po mirovni pogodbi. Od 2.845 ljudi, ki so imeli pravico glasovati, jih je glasovalo 2.603 za priključitev Franciji in le 218 proti temu.

DNEVNE RADIJSKE ODDAJE V ENAJSTIH JEZIKIH IZ GLAVNEGA SEDEŽA ZDRUŽENIH NARODOV

Združeni narodi oddajajo dnevno tekom dvanajstih ur vesti z glavne skupščine. Oddaje so v enajstih jezikih in so namenjene poslušalcem vsega sveta.

Poleg tega uporabljajo še dopisniki šestnajstih držav radijske naprave Združenih narodov za oddajanje svojih člankov svojim državam.

Mnoge izmed debat v glavni skupščini oddajajo potom radia direktno v angleščini in francoščini obenem s kratkimi komentarji. Poročila in posebne programe pa oddajajo v arabščini, kitajščini, češčini, nizozemščini, finščini, ruščini, srbohrvaščini, španščini, turščini in portugalščini (za Brazilijo), medtem ko oddajajo dopisniki v norveščini, danščini, švedščini, italijanščini in nemščini (za Švico).

Državne radijske mreže raznih držav so sklenile sporazume, da bi sprejemale in oddajale naprej spored iz Flushing Meadowsa in iz Lake Successa, koder potekajo zasedanja odborov glavne skupščine. Poleg tega so še druge radijske mreže poslale komentatorje naravnost v dvorano glavne skupščine.

BESEDA O GORAH

Visoke gore je pobelil sneg. V prijaznem soncu se blešče njihovi vrhovi. In kaj skoraj bo navdušenim smučarjem prikipela iz duše prisrčna želja, kakor je prikipela poleti hribolazcem:

»Na gore, na gore, na strme vrhe,
tja kliče in miče in vabi srce.«

Gore krijejo v sebi nekaj skrivnostnega. Indijska prabajka trdi, da jih je gospod ustvaril iz letečih oblakov, Mohamedanci verujejo, da se je pena morskih valov strdila v gorovja. Pripovedke nam trdijo, da junaki spijo pod gorami. Tako kralj Matjaž pod Peco ali pod Triglavom ali pod Nanosom. Stari Grki so pripovedovali, da je Prometej njihovim bogovom na Olimpu ukradel ogenj in da ga je najvišji Bog Zevs prikoval za kazen na Kavkaz. Na gori Ararat je po vesoljnem potopu pristala Noetova barka. Tu je postalo novo izhodišče človeštva, ki je izgubilo raj. Bog je na Sinajski gori med gromom in bliskom dal 10 zapovedi, katere je Mojzes zapisal na kameniti plošči. Jezus je govoril na gori osmero blagrov, na gori Tabor se je spremenil, na Oljski gori se je rad mudil s svojimi apostoli. Tam se je ob pogledu na prelepi tempelj in Jeruzalem razjokal in prerokoval njegov padec; v vrtu Getzemani se je začelo njegovo trpljenje, na Golgoti se je dovršilo odrešenje in zopet z Oljske gore se je dvignil v nebo. Psalmi tolikokrat govore o gorah in jih proslavljajo in vsklikajo:

»Svoje oči povzdigujem k goram,
odkoder mi prihaja pomoč.«

Indijska pesem jih lepo opeva:

»Gore visoke, od morja obdane!
Gore so trdne, morje valovi,
ljudstvo podobno valovom se zdi.
Gore so stalne, od morja obdane,
človek pa mine in kmalu zaspi.«

Trdne, skalovite gore so dale tudi trdnost in hrabrost svojim prebivalcem. Znana je bojevitost in neustrašenost Špartancev, Macedoncev, Črnogorcev, Kurdov in Kavkazijcev, ko so se borili za dom in svobodo. Švicarji in Tirolci so branili svojo neodvisnost in vero. Enako so Slovenci iz goratih krajev v vseh časih vzgledno in vstrajno branili svobodo, vero in dom. V obeh velikih svetovnih vojnah so se planinski polki vseh narodnosti odlikovali po svoji hrabrosti, tako zlasti škotski polki iz Highlanda in Kanadci.

Neprestano se morajo gorski prebivalci boriti z naravo. Poleti jim groze hudourja in nevihte s silovitim grmenjem, bliskanjem strelo in pogosto točo. Hudourniki izstopajo iz suhe struge in naplavljajo pesek in kamenje na polja in travnike in uničujejo žetev. Lesene hiše in gospodarska poslopja se včasih podsujejo pod groznim vodnim in kamenitim pritiskom. Pozimi, zlasti pa proti pomladi, ko nastopi jugovina, se trgajo v gorah silni plazovi, ki podkopljejo temelje celim naseljem in uničijo poslopja, ljudi in živino. Da, celo gore so se podsule in pokopale pod seboj vasi, trge, gradove. Tako se je leta 1348 po Kristusu podsul velik del Dobrača nad Beljakom — znanstveniki trde, da 30 milijonov m^3 zemlje — in uničil 17 vasi, 3 gradove, 9 cerkvá, neštete kmetije in hiše in mnogo ljudi. Silne in ogromne vdrtine so zajezile Ziljino staro strugo, da si je morala reka ustvariti novo. Leta 1891 se je sesulo nad Trbižem pri Predilu kamenje in razdejalo Rabelj. Nešteto delov gorá nazivlje ljudstvo z imenom Podrta gora.

Hude zime v gorah z visokim snegom, mrazom, zmrzaljo in plazovi poškodujejo gozdove, obračajo plotove, podsujejo kmetije in ločijo po več dni samotna naselja od sveta. Koliko ljudi umre nagle smrti. Plazovi jih podsujejo, zdrsne jim na ledenih, strmih poteh, da strmoglavijo med pečine; pri spuščanju in vlačenju sena iz planinskih senikov se pri mali nepažnji na nevarnih krajih ponesrečijo. Mnoga znamenja ob poteh in gozdnih stezah govore o takih nezgodah. Toda vkljub tem nezgodam, nesrečam in težavam stoje stoletja kmečke hiše na gorah in na njih pobočjih. Pokolenja so živela v njih, delala, ustvarjala in prebila vse nezgode, od rodu do rodu, zvesta Bogu in domovini in polna zaupanja vase in v božjo pomoč, navajena preproste hrane pri skupni skledi, skromnih dohodkov od živine, gozda in bornih poljskih pridelkov.

Koliko lepot hranijo gore v svojem naročju! Nešteta jezera, čudovito lepe cvetice — od rdečega sleča in žlahtne temne murke, do encijana in planike, gozdove, porasle z jelkami, smrekami in mecesni, v nižjih legah pa z bukvami, gabri, javori, jelšami in brezami, v prav nizkih krajih pa tudi s sadnim drevjem, zlasti črešnjami, jablanami in hruškami! Kako nas okrepča pogled na biserne, hladne gorske studence in sočne planine s travniki in pašniki!

Brez planinskih travnikov in pašnikov bi bile gore kakor nevesta brez venca. Ti dajejo našim goram živahno življenje vsaj v poletnih mesecih.

Ko je končana spomladna paša v nižini, poženo pastirji ovce in živino na planine. V hlevih kmečkih domov zavlada praznina. Hišna mati blagoslovi in pokropi z blagoslovljeno vodo živino, pastirji se prekrižajo, nato pa vso vas napolnjuje prijetno žvenketanje zvoncev in mukanje krav, telet in voličev, kateremu se pridružuje pokanje bičev. Spredaj gre krava vodnica, za njo ostala čreda. Pastirji in planšar se trudijo, da ostane čreda skupaj in hodi po pravem potu. Kmalu so prehodili pot nad vasjo, zavili čez gozdove v planinski svet, nato pa po kamenitih stezah ob skalovju v planino.

Pesem tako lepo poje o pastirskem življenju:

»Zakrivljeno palico v roki,
za trakom pa šopek cvetic,
kot kralj po planini visoki
pohajam za tropom ovčic.«

V resnici je pa planinarsko življenje precej težavno in vznemirljivo ,polno skrbi in nevarnosti. Delo se prične pred sončnim vzhodom in neha pozno zvečer. Planšarje spremlja stalna skrb za živino, ki jim je izročena v varstvo, spremlja jih bojazen, da kakšno govedo ne zaide v gorsko steno in se izgubi in pa da kako živinče ne zboli. Če je pa zbolelo, gloda skrb cele noči, da odgovorni pastir skoraj ne more zatisniti očesa. Ker ni pri roki živinozdravniške pomoči, mora biti pravi planšar vsaj za silo vešč tudi zdravljenja.

Včasih pa zakrije gosta megla gore in pa gost dež, razsaja vihar in nevihta. Hudourniki narastejo, šumé in bobné z višin, zasipajo pašnike in travnike in si delajo nova pota. Živine ni mogoče krotiti, črede se v groznem strahu razprše. Pastirjem je treba mnogo poguma in neustrašenosti, da spravijo kljub blisku in viharju in gromu razburjeno živino na varno. Toda kljub največji pažnji se zgodi nesreča. Blisk in tresk iz viharnih oblakov uničita včasih pastirja in živino.

To samotno, trdo, a vendar lepo planšarsko življenje ob skromni hrani osladi kakšen obisk hribolazcev ali celo letoviščarjev, ki pridejo na planine taborit.

Ob sv. Mihaelu pa se vračajo pastirji z živino, vso okrašeno z zelenjem v dolino.

Še druge lepote hranijo gore. Visoko nad njimi krožijo orli in jastrebi, po gozdovih se oglašajo ptice pevke, v ranih poletnih jutrih čuje spretni lovec zaljubljeno petje divjega petelina, ko oprezno lazi za njim, za ruševcem in jerebico. Mnogo divjačine — zajcev in srn lahko zasleduje lovska puška. V skalnatih predelih pa skačejo med pečinami divje koze in gamsi. Na najvišjih vrhovih ali pod njimi stoje planinske koče in zaklonišča za hribolazce, v katerih najdejo ljubitelji gorá varno zatočišče, toplo prehrano in prenočišče, da se spočijejo od utrudljive hoje ali plezanja po strmih pečinah in kaminih. Veseli, glasni vriski in petje odmevajo iz gorskih višin v jasno noč.

Če v taki noči gledamo čarobni planinski svet, se nam vzbude spomini na pravljice o Zlatorogu, o belih ženah, ki so stražile prelepe gorske vrtove žlahtnih rož, o Bogatinovih zlatih zakladih, o palčkih, ki stražijo v podzemskih gorskih rovih prelepo kraljičino in še marsikaj drugega. In nehote se nam vsili vzklik:

»Lep je božji svet,
gora mu je cvet.«

ZMAGA NAD OHROMELOSTJO

Priobčujemo doživljaj mladega mornariškega častnika, ki je premagal otročjo ohromelost in ozdravel. Kakor Franklin D. Roosevelt, je tudi on spoznal, da je to bolečin polno bitko mogoče dobiti le s sodelovanjem zdravniške vede in močne volje bolnika. On pripoveduje svoja izkustva, da bi pomagal vsem onim, ki trpe za to boleznijo.

»Ko sem leta 1930 služil kot poročnik na neki bojni ladji britanske sredozemske plovbe, sem zbolel na otročji ohromelosti ter preživel več mesecev po različnih mornariških bolnicah. Imel sem najboljše zdravljenje, ki je bilo takrat v navadi: ročno masažo, ki vzdržuje krvni obtok v ohromelih udih in električno dražilno masažo za obolele živce. Pravočasno sem spoznal dejstvo, da zavisi moje zboljšanje — popolno ozdravljenje je bilo takrat nepoznano — v prvi vrsti od volje do življenja. Ker se nisem hotel odpovedati svoji mornariški karijeri, sem si nadel za cilj, da moram ozdraveti, pa naj stane, kar hoče.

V svojo zaprepadenost pa sem nekega dne ugotovil, da se tako dobro počutim v varljivem ozračju bolnice, da se mi ni ljubilo zapustiti postelje niti za božično slavnost. Nato mi je zdravnik zapovedal naslednjega dne vstati za nekaj ur. Sedaj se je boj pravzaprav pričel, prvič proti neizrečeni utrujenosti telesa in volje, ki je napravila iz vsake kretnje bolečino, drugič neskočno vežbanje uničenih živcev. Čeprav se morda čudno sliši,sem vendar takrat zaradi nekaj ohromelih udov spoznal vse gorje invalidov. Četudi vedno v manjši meri, je trajala ta zapuščenost dolgih 12 let. Najprej sem se moral ponovno učiti noditi. Počasi je zadobivala vela noga svojo moč nazaj in po nekaj mesecih sem se na ravnih tleh prav dobro lahko premikal. S tem se mi je povrnila tudi zamozavest. Toda kmalu sem zvedel, da če v kratkem roku ne nastopim svoje službe, tedaj me bodo kot invalida upokojili. Sklenil sem naglo in drzno odločitev; javil sem se za zdravega. Zdravniki so zatisnili eno oko, me potrdili za dela zmožnega in nedolgo zatem sem bil dodeljen neki bojni ladji atlantske plovbe.

Meštrovičeva razstava

Velikega hrvaškega umetnika - kiparja Ivana Meštroviča je na stara leta doletela posebna čast. V metropolitanskem muzeju v New Yorku so razstavili 75 njegovih različnih kiparskih del, ki jih je izvršil večinoma v Švici in Vatikanu. Posebno pozornost so vzbujala dela z verskimi motivi. O novem kipu »Pietá« sodijo kritiki, da je njegova najboljša dosedanja umetnina.

Meštrovič je bil že v prvi svetovni vojni znan prijatelj zaveznikov. Takoj ob izbruhu druge svetovne vojne je bil interniran kot navdušen hrvaški narodnjak in zvest Jugoslovan in šele leta 1942 na posebno prošnjo Vatikana izpuščen. Nato je nekaj časa bival v Vatikanu, od leta 1943 do 1946 pa v Švici. Od tedaj pa živi v Združenih državah. Visoka šola v tamkajšnjih Sirakuzah mu je dala profesorsko stolico, zaradi njegovih velikih uspehov, ki jih je dosegel na razstavah svojih del v Rimu 1911 in v Londonu 1915 in pa zaradi njegovih kiparskih umetnin, ki se nahajajo v osmih ameriških muzejih.

Pokroviteljstvo njegove razstave sta prevzeli »National Institute of arts and letters« (Narodni zavod umetnosti in književnosti) in »Academy of arts and letters« (Akademija umetnosti in književnosti).

Iz našega slovstva

30.

Murnovi pesniški poizkusi segajo v nižjo srednjo šolo. Prve pesmi je objavljal v »Angelčku« in »Vrtcu«. Ko je zapuščal šolo, so izdali zbornik »Na razstanku«, v katerem je nekaj prav lepih del. Odgovarjajoče svoji naravi, je v pesmi večinoma mil in otožen. Največ poje o mraku in o dolgih zimskih večerih. K soncu in pomladi se le redkeje obrne. Med slikami iz narave in kmečkimi pesmimi zasledimo tudi ljubezenske motive. Vanje se vpleta kot pri Ketteju razmišljanje o smislu in namenu življenja.

Murnove pesmi so odraz izredno občutljive, otroško spremenljive duše. V njih je vse, kar se je v njegovi notranjosti dogajalo. Oblika je pri njem. še sproščenejša kot pri Ketteju, kar je postalo nevarno poznejšim lirikom, ki so si z njo pogosto lajšali delo in prikrivali revščino doživetja.

*

Štirje veliki tvorci slovenske moderne so dvignili naše slovstvo na vrednost svetovnega. S svojo genialno silo ustvarjanja so v kratkem času pretopili nasprotja razgibane struje v novo slovensko umetnost. Njihov vpliv se pozna pri vseh sodobnikih in tudi pri nekaterih pesnikih starejših struj.

Za prvih desetletij dvajsetega stoletja je prav značilna neenotna podoba leposlovnega dela. Nadaljuje se realistično pripovedništvo, močni so naturalistični odmevi, moderna pa je vzbudila živo zanimanje za psihološke probleme. Novi dramatiki se skoro brez izjeme okoriščajo s psihološkimi učinki, vendar prevladujeta v drami realizem in naturalizem.

Pripovednike lahko delimo v štiri skupine. V prvi so pisatelji realisti z idealističnimi težnjami, slede pisatelji pretežno naturalističnega značaja, v tretji skupini kolebajo med naturalizmom in simbolizmom, četrti pa so oni, ki so naturalizmu sicer zelo blizu, a jih med naturaliste ne moremo prištevati.

Kot daljni Prešernov sorodnik se je rodil Franc Sal. Finžgar 1871. leta v Doslovičah pri Žirovnici na Gorenjskem. Po maturi je vstopil v ljubljansko bogoslovje. Dušnopastirsko službo je opravljal v Bohinjski Bistrici, na Jesenicah, v Kočevju, v Idriji, pri Sv. Joštu, v Škofji Loki, v ljubljanski prisilni delavnici, pet let je bil župnik v Želimljah in deset let v Sori, dokler ni prišel leta 1918. v Ljubljano za trnovskega župnika. Postal je urednik knjižnih izdaj pri Mohorjevi družbi, urednik družinskega lista »Mladika« in knjižni svetovalec pri Novi založbi. Istočasno z Župančičem je postal član Akademije znanosti in umetnosti.

Že v času svojega bivanja v ljubljanskem Alojzijevišču se je Finžgar odlikoval po svojih spisih, ki jih je priobčeval v »Domačih vajah«. Leta 1892. se je oglasil v »Vrtcu«, kateremu je postal dve leti nato urednik. Kot semeniščnik je napisal vaško povest »Gozdarjev sin« in povest iz življenja izobražencev »Zaroka o polnoči«. V »Dom in svetu« se je oglasil najprej s pesmimi, pa se je kmalu vrnil k prozi. Objavil je družbene povesti »Deteljica«, »Kvišku«, »Stara in nova hiša«, »Dovolj pokore« in ljudsko igro »Divlji lovec«. V teh delih je pokazal, kako zelo živi s svojo zemljo in svojimi ljudmi. V svojih delih se je trudil ustvariti tudi svoj gorenjski slog, ki ga pa je zatemnjevalo njegovo znanje književnega jezika.

V poznejših letih se je Finžgar iz realistične smeri preusmeril v novoromantično smer. Oblikovno in stilistično se je tedaj približal Cankarju. Na spodbudo dr. Janeza Ev. Kreka je pričel študirati narodno zgodovino in nam na podlagi teh študijev napisal eno njegovih najpriljubljenejših del »Pod svobodnim soncem«. Leta 1909 je napisal lovsko zgodbo »Nad petelina«, še prej pa avtobiografsko povest »Študent naj bo«. V povesti »Sama« je opisal boje podeželske učiteljice z obdajajočo okolico. Podobno snov obravnava tudi v knjigi »Dekle Ančka«.

Razen povesti, črtic in romanov se je resno lotil tudi pisanja iger. S štiridejanko »Naši kri« je posegel v vaško življenje v času francoske zasedbe (okupacije), v kateri je hotel pokazati trdoživost slovenstva, ki ima korenine v domači grudi. V »Verigi« pa kaže, kako se iz male iskrice sovraštva razplamti požar, ki ima strašne posledice. Najgloblje pa je posegel v kmečko življenje s tridejansko dramo »Razvalina življenja«. V njej odkriva mnogo slabih lastnosti, ki uničujejo lepoto kmečkega idile.

V dobi od leta 1914 do 1920 se je razvil v izredno dobrega pripovednika. V poznejših letih se je še izpopolnjeval in postal tako eden naših najboljših pripovednikov.

Finžgarjeve drame so naše najboljše ljudske igre. Ni pa v njih tiste zgoščenosti kot v istodobnih proznih spisih. Za vse njegovo delo je značilen oster čut za napake posameznikov in družbe. Osebne slabosti odkriva navadno s sočutnim, duhovniškim razumevanjem, brezobzirno pa osvetljuje krivice, ki so se vgnezdile v družbi.

*

V slovenskega Sienkiewicza se je razvijal Matej Prelesnik s psevdonimom Bogdan Vened (1872 do 1905) iz Dobrepolj na Dolenjskem. V »Dom in svetu« je objavil »Ingov pir«, v »Knezovi knjižnici« pa »Ženitev Ferdulfa vojvode«, v kateri kaže trenje med Slovenci in Furlani v prvih časih po naselitvi. Pozneje se je posvetil znanstvu in je pisal predvsem filozofske razprave. V leposlovje se je vrnil kot pripovednik v prozi. Napisal je ljudsko povest »Nesrečno zlato« in romane »Naš stari greh«, »V smrtni senci« in »Vineta«. Ob pričetku zadnjega romana ga je ugrabila smrt. V delih mladega pisatelja se čuti še neskladnost med znanstvenim spoznavanjem in umetniško tvornostjo.

*

Mnogovrstno delo je opravljal katehet in profesor dr. Jože Debevec (1867—1938) iz Begunj pri Cerknici. V »Dom in svetu« je priobčil »Vzore in boje« in »Do zmage«. V »Katoliškem obzorniku« je objavil »Malostno igro« »Liberalizem ali Večni žid«. V petih dejanjih te knjižne drame nastopajo očetje glavnih filozofskih struj, kar jih pozna zgodovina.

Zaslužno delo je prevod Dantejeve »Božanske komedije« z obširno razlago. Debevec je bil tudi priden kritik in pisec književnih razprav.

(Dalje prihodnjič)

Pisana poljana

Drič:

PREGLJEVA KATRA

VESELA ZGODBA

Veliki zvon Sv. Štefana v Vipavi je odpel opoldanski pozdrav. Dr. Mirko Golob je že slekel svoj ordinacijski plašč in hotel iti kósit, ko je začul krepke korake v čakalnici in trkanje na vrata zdravniške sobe.

»Naprej!«

Vstopil je mlad vitek, suh kmečki človek s črnimi brkami in lasmi, vrtel klobuk v rokah in malo v zadregi govoril proseče:

»Gospod doktor, ne zamerite, da Vas zdajle opoldne nadlegujem. Prav lepo prosim, da pridete k moji ženi.«

»Kaj pa ji je?« je prijazno vprašal doktor Golob.

»To je pa cela zgodba. — Saj me bržčas poznate. Pregljev Matija iz Gradišča sem.«

»Seveda vas poznam. V desetih letih svoje službe sem spoznal vsaj vso najbližjo vipavsko okolico. O vas gre glas, da tekmujete z menoj v šali in smehu.«

»Gospod doktor, res sem bil zmlada vesel in zabaven človek. Pa mi je skoro vse to prešló. V hiši imam hudo ženo. Pred pustom sem se poročil s Petričevo Katro iz Slapa. Pravili so mi, da je pridna, delavna, zdrava, čvrsta in zelo gospodinjska, a jezljiva in da rada nerga. Pa sem si mislil: »Čakaj, te že ukrotim, da boš dobra in pohlevna.« Štiri mesece sem njeno jezljivost krotil s smehom in šalo. To jo je pa še bolj podžigalo k grmenju. — Danes zjutraj na vse zgodaj je bila zopet vojna. Vse ji je bilo na poti. Kihnil sem in se vseknil.

To ji je bilo že preveč. Začela me je oštevati: »Da sem vzela tako teslo in prišla v to hišo. — Miza je črviva, pod je rjav, čeprav sem ga včeraj poribala, ponev je umazana. Meta metasta, tvoja sestra, je ni pomila. Okna so zamazana, jih tudi ni pomila.«

»Saj so prozorna in lepa. Ponev je videti čista«, sem odvrnil in se začel na ves glas smejati.

»Zmiraj se smeješ, štor štorasti. Ali ne znaš nič drugega?«

Zopet sem se ji smejal.

»Grdun, neumnež naduti«, je regljala.

Upal sem, da jo vendar ukrotim s smehom in sem se na vse grlo spet smejal.

»Bedak, šema šemasta. Kaj se režiš kakor norec?«

»To je bilo moji dobrodušnosti preveč. Posegel sem po korcu vode in ji ga pljusknil v obraz. Upal sem, da ji ohladim jezo, a sem dosegel obratni uspeh. Katra je še huje vpila, tako da sta prišla gledat hlapec in dekla in sestra, kaj se godi. Tedaj je utihnila, odšla v spalnico, legla v posteljo in se obrnila v steno. Tako leži od jutra in ne vstane. Bojim se, da jo je jeza tako zdelala, da je resno zbolela na žolču in srcu. Prosim, pridite pogledat čimprej.«

»Bržkone ne bo nič hudega, Pregelj. Pridem in vam pomagam; vam pomagam bolj kot ženi. Zanesite se name. Že marsikatero žensko sem ozdravil njenih muh, pa bi vaše Katre ne? Zakaj mi te stvari niste že prej povedali in me poklicali na pomoč?«

»Mislil sem, da jo ozdravim sam. Zato nisem hotel svojih domačih brig obešati na veliki zvon. Le tastu sem enkrat potožil svoj križ. Ta mi je svetoval, naj jo natepem. Ko sem dejal, da jo tepenje ne spreobrne, mi je odvrnil, naj pa potrpim, on da je moral tudi veliko potrpeti s svojo ženo. Po njej je Katra podedovala togoto, ki je ni mogel odpraviti.

»Vse se bo uredilo. Zanesite se name, dragi prijatelj«, pravi gospod doktor.

»Vem, da ste tudi s svojim šaljivim zdravljenjem že marsikomu pomagali. Zaupam vam, da boste tudi moji ženi.«

»Pokósim, potem se pa takoj napotim na polurni sprehod na ljubo Gradišče in obiščem vaš dom. Pripravite ženo na moj prihod. Ko bo videla, da zanjo tako skrbite, se mora omehčati. Pa tudi če se ne, jo vendar ukrotim. Na svidenje!«

Pregljev Matija je pozdravil in odkorakal ,dr. Golob je za njim zaprl vrata in odšel v jedilnico, kjer ga je čakala ljubezniva žena Slavica in trije čvrsti in zdravi otroci: petletni Matijče, dveletni Janko in štiriletna Metodka.

»Očka, kod pa hodiš tako dolgo? Juha bo mrzla«, je skrbno vprašala žena, otroci so pa vsi skočili k očetu in se ga oprijeli za roke.

»Saj sem že tu, Slavica. In vi, moji srčki, ali ste bili ubogljivi ali nagajivi?«

»Vsi pridni, vsi pridni«, so hiteli otroci.

»Dragi možek, saj veš, kakšni so. Fantka sta kot živo srebro. Vzela sta se po tebi, Metodka pa samo punčke pestuje. Ta je pa moja.«

»Zdaj pa k mizi, otroci.«

»In molimo«, je rekla gospa Slavica.

Pomolili so in kósili.

»Ali boš danes po ordinaciji imel kaj časa za nas, Mirko? Proti Zemunu bi rada šla z otroki malo na sprehod?«

»Kmalu po kosilu grem na Gradišče k Pregljevim. Žena je nekaj zbolela. Popoldne me ne bo domov. Kar za menoj pridite tja gor po tretji uri. Saj je tudi ta sprehod med polji in vinogradi mimo križevpotnih postaj prav prijeten.«

»Kakor želiš, Mirko. — Kaj pa je Preglejevki?«

»To so pa zdravniške skrivnosti.«

Gospa Slavica se je zasmejala in pripomnila:

»Vem, da ne smem biti radovedna. Včasih me pa le premaga ženska slabost. Pogosto sem za tvoje skrivnosti zvedela od drugih, zlasti če si zdravil s šalo moje samske ali poročene tovarišice in ti je ta ali ona zamerila in se mi pritožila.«

Dr. Golob se je namuznil, pogledal svojo drago ženko in pripomnil:

»Slavica, stara navada, železna srajca. Podedoval sem to napako ali krepost po očetu, ki je podobe rezljal in se celo pri krstu nasmehnil, ko mu je polhograjski župnik dal na jezik tri zrna soli, pa jih je smatral za sladkor. Kadar mu je šlo najtrše, se je smejal in s smehom in šalo prebrodil življenje. Jaz nisem bil drugačen. Še v šoli sem se smejal ob vsaki priliki in nepriliki. Ko je bilo to mojemu staremu učitelju preveč, me je natepel. Začel sem se jokati, a sredi tepenja sem se zasmejal, ker je šiba zgrešila in udarila po podu. In učitelj je odnehal in me poslal v klop.«

Vsi so se smejali, še Janko je pomagal, čeprav ni razumel očetovih besedi.

Tako so Golobovi med šaljivimi pogovori in dobrodušnim smehom pokósili. Ko so odmolili, je dr. Golob vzel iz svoje lekarne stekleničico baldrijana, zavojček kamiličnega čaja, nekaj zdravniških pripomočkov za pregledovanje in preskušnjo pljuč in srca, vse spravil v kovčeg in odšel.

V prijetnem majevem popoldnevnem soncu je dehtelo po cvetju in zelenju od vsepovsod. Razvaline starega gradu so samevala v svoji sivi zapuščenosti. Mimo njih se je vila strma pot po kamenitem pobočju proti Nanosu. Ob pogozdovanju zasajeni borov gaj se je razprostiral pod razvalinami v znatni dolžini in širini in dajal enoličnim kamenitim pašnikom prijaznejšo zunanjost. Pod njimi je kraljevalo nad trškimi, z rdečimi korci kritimi strehami veliko župnišče.

Dr. Golob je stopal po trški cesti mimo eno- in dvonadstropnih hiš s trgovinami in obrtmi. Njegovi umerjeni, prožni koraki so nalahno odmevali. Tu in tam so se z odprtega okna ozrle radovedne oči in nagnil ljubek obraz v pozdrav ali odzdrav mlademu zdravniku. Tudi davkarjeva mlada soproga je pokukala izza zavese, pa se je hitro skrila. A dr. Golobove bistre oči so jo opazile.

»Ne more pozabiti, ali jo je pa še vedno malo sram«, si je mislil in se spomnil, kako jo je lani pred pustom zdravil. Prišla je k njemu z znatnim prehladom v tenkih nogavicah in lahki, odprti bluzi. Preiskal jo je, natanko izpraševal o postanku in trajanju bolehnosti, nato pa naročil, naj ostane štiri dni v postelji in se dobro prepoti. Prehlad tiči v celem telesu. Treba ga je temeljito prekuhati. Napisal in izročil ji je tudi recept. Mimogrede naj kupi zdravila, ki bodo najbolje zalegla in jih jemlje vsak dan, kakor je vse točno zapisano.

Plačala je in odšla v lekarno. Lekarnar je pogledal recept, se nalahno nasmehnil in dejal: »Milostljiva gospa, teh zdravil pa nimam. V trgovini pri Možetu ali Fajdigi pa vse dobite.«

Gospa je pogledala recept, ga prebrala, zardela in odšla. »O, ta nesrečni doktor!« se je v mislih jezila. »Dnevno volnene nogavice, volneno perilo in enako bluzo. Takole mi gre napisat in me osmešit!«

Milo je potožila možu, ki pa je bil pameten in preudaren in se nasmehnil: »Prav ti je svetoval. Ko bi vsi doktorji tako zdravili, pa bi bil ženski svet bolj zdrav.«

»Razžalil me je.«

»Ali ga ne pojdeš tožit?«

Jolanka

Jesen

Narava umira
listje rumeno,
cvetje dehteče
vse pokošeno
pokojno leži.

Narava umira
grobna tišina
kamor pogledaš
že se zavedaš
da smrtna bližina
povsodi preži.

Narava umira;
čuj razodetje
mlado se cvetje
je zgodaj usulo
in preminulo
življenje lepo.

Josip Stritar:

Pod Svetinovim orehom

V senci pod starim košatim orehom pred hišo sedi popoldne Metka z debelo knjigo v rokah. V travi pri njenem vznožju leži Sultan. Pazljivo se še enkrat ozre okrog in ko vidi, da je vse mirno in varno, pobesi ušesa, položi težko glavo na stegnjeni prednji nogi, pomežikne še nekolikokrat z velikim trudom, potem pa zameži. Mirno je njegovo spanje, ker ima dobro vest. Le sitne muhe ga dražijo in mu ne dado pokoja: zdaj je treba pomigati z ušesom, zdaj mahniti z repom, zdaj celo hlastniti z gobcem po kateri. A preti mu še večja nesreča.

Od sosedovih priskače mlad psiček; vidi se, da se mu je po vsej sili treba igrati. Kakor neumen skače in pleše okoli ležečega Sultana, laja in bevska, vleče ga za uho, zaganja se vanj; a vse zastonj. Nekolikokratov Sultan nejevoljno zarenči, ko mu je pa le preveč in ko vse nič ne pomaga, takrat pa butne s svojo težko glavo ubogo živalco tako, da daleč odleti in se trikrat prevrne, preden v travi obleži. Vse pobito in omaljeno se pobere, stisne rep med noge in klapa klavrno domov.

Malo v stran se je spravila koklja s svojo drobno družino. Kar more široko, se dela in vabi s prijaznim kločenjem svoje male kebčke pod varna krila. Nekateri poslušajo in gredo podnjo, a ker jim je, mislim, pregorko, gledajo skozi perje kakor skoz okno. Drugi se obotavljajo, postopajo okrog nje, se zaganjajo kvišku ter nagajivo kljujejo rdeči podbradek materi, ki se drži tako modro. Najporednejši pa se ji celo zaganjajo in skačejo na hrbet — toda le malokateri ga doskoči in kadar je že gori ter se misli okoristiti, zdajci zdrsne na tla. Starka pa vse mirno trpi.

Zdaj se priplazi na pol mežeč, leni maček skozi priprta hišna vrata. Rep drži pokoncu, prav tiho zamijavka in pogleda okrog sebe. Kaj vidi? Kakor izgubljena ovčica tava plšče daleč od matere in neskrbno kljuje travo, kakor je videlo mater. Pregrešne, poželjive misli se zbujajo v mačjih prsih, sline se mu cede po tolsti južini. Saj je pa tudi prilika zapeljiva; kako se je braniti? O maček, maček, stavi se krepko v bran skušnjavi, drži se moški! Saj te imajo tako že malo na sumu, da si enemu, ki je nanagloma izginilo, vrat zavil!

Ko mu tako raste poželjivost, pogleda svojo mlado gospodinjo, ki jo tako čisla in ljubi, pa spet krepkega Sultana, ki sicer še spi, pa naj zasliši najmanjši šum, in kakor blisk skoči na noge in tedaj gorje ti, hudodelnik! Potlej zopet postranski pogled na ljubo belo nedolžnost v zeleni travi. Zdaj je boj najhujši v njegovih prsih. Že se je pripravil na skok, a njemu na čast bodi rečeno, njegov dobri duh ga o pravem času potegne nazaj. Zameži, da ne vidi skušnjave; krepko se obrne ter korači zopet na peč, dasi zmagalec, s pobešenim repom, z lahko vestjo, pa s težkim srcem — stari grešnik!

Mi se veselimo njegove zmage in mu ne kratimo zaslužene slave s pomislekom, da ravno, ko mu je pregrešna poželjivost prikipela do vrha, ko je že mislil pasti v skušnjavo, da je bil ravno v tistem hipu Sultan jezno z gobcem hlastnil po muhi.

»Da se bo vsa Vipava smejala in še sodnik Nosan povrh.«

Davkarjeva žena je raje ubogala, ostala štiri dni v postelji ,izlečila prehlad in se odslej pozimi toplo oblačila.

Ko je zavil dr. Golob čez most, pod katerim je šumela Vipavščica mimo okroglega stolpa — trdnjave iz turških časov, je zagledal pred Perhavčevo gostilno staro vpokojeno poštarico Premrlovo, ki je sedela na klopi in se sončila.

»Dober dan, gospodična. Kako vam gre?«

»Vse bi še bilo. Le spomin me zapušča vedno bolj. S čim bi si pomagala, kaj dejete, gospod doktor?«

»Gospodična, za to bolezen je pa samo eno zdravilo. Če si hočete kaj zapomniti, vzemite svinčnik in si zapišite.«

»Vi, porednež poredni!«

»Ne bodite hudi, gospodična in zdravi ostanite.«

Pri kapelici sv. Janeza Nepomuka na koncu trga je zavil po poti na Gradišče. Nalahno se je vspenjal med zelenimi vinogradi proti malemu ljubkemu naselju mimo štirinajstih postaj Križevega pota. Na njegovi levici se je vspenjalo strmo nanoško pobočje s skalnato Grmado, davnim tajnim zatočiščem starih čarovnic, na desnici pa široka polja in vinogradi, tam onkraj bele široke ceste prostrani travniki in dolge njive z vinogradnimi plantami in brajdami in zadaj za hribčkom ali pod njimi vasi s cerkvami Podraga, Lož, Goce, Slap, Evgelj. Kmalu je prispel mimo cerkve Angela varuha na sredo ravni, kjer je stala prostorna enonadstropna hiša Matije Preglja.

»Dober dan«, je pozdravil, ko je stopil v pritlično kuhinjo, iz katere so vodile lesene stopnice v prvo nadstropje. »Ali ni nikogar?«

Komaj je izgovoril, že je pritekel od zgoraj mladi gospodar.

»Gospod doktor, pozdravljeni!«

»Kako je z vašo bolnico?«

»Na vaš prihod je pripravljena.«

»Dobro. — Noža ne bova rabila, kaj, Pregelj? Zadostovala bo operacija z jezikom.«

»Gotovo, gotovo, ali pa jezična operacija. Če vam to uspe, vam jeseni pripeljem hektoliter vina. To bo za povrhu za vaš trud.«

»Velja, a ne za povrhu. S tem bom pošteno poplačan. Zdaj pa na delo.«

Odšla sta po stopnicah v spalnico. Katra je ležala v postelji in strmela v strop. Doktor Golob je stopal tiho, kot bi hodil po jajcih in tudi govoril tiho.

»Dober dan, mladą gospodinja. Kako je? Zelo hudo, kajne?«

»Hvala, da ste prišli, gospod doktor, tako so me vznemirili ti moški, ti grduni.«

»Pst, nobenega razburjenja. Stvar zna biti nevarna. Naj vas preiščem.«

Vzel je iz kovčka pripravo za pregled pljuč in srca, skrbno poslušal dihe in utripanje.

»Draga prijateljica, stvar je resna. Srce vam bije stokrat na minuto, to je mnogo preveč. Mrzlico imate tudi. Pažnje bo treba, velike pažnje. Nobenega razburjenja več.«

»Ali si slišala, Katrca? Nobenega razburjenja več!« je pripomnil Pregelj.

»Tako, tako, tebi bi bilo morda prav, da umrem, a ne bom umrla, nalašč ne.«

»Pst, prijateljica, pst. Tiho in mirno. Nobenega prepira več, nobenega kričanja, niti najmanjšega razburjenja. Vsaka taka stvar vam utegne srce uničiti, da vas zadene kap. Mlada ste, prijateljica. Možu bi bilo za vas stokrat žal. Dobra, pridna, varčna, skrbna gospodinja ste. In mamica postanete. Ali veste, kaj to pomeni? Ali ne bi bilo žalostno, če bi morala tako mlada v grob.«

»Umreti pa ne maram, gospod doktor.«

»Vem, vem, da ne marate. Smrt s svojo ostro koso ni prijazna teta. Zato se pa morate paziti. Le skrajna mirnost vas bo rešila. Nikdar več krega in besedičenja. Tu imam v tejle stekleničici pomirjevalne kapljice. Kadar vas prime vznemirjenost, vzemite po pet kapljic na vodi. — Ko porabite to zalogo, pridite po drugo vi ali pa vaš mož. Da vas pak mine mrzlica, morate piti kamilični čaj. Tu sem vam prinesel zavitek. Ali me bosta ubogala in se ravnala po mojih nasvetih?«

»Bom, bom, gospod doktor. Samo umreti ne maram. Kajne, da ne bom umrla?«

»Če se boste ravnali po mojih navodilih, se bo srce zboljšalo in okrepilo. A razburjenja nobenega več. Togote nobene več.«

»Ubogala bom.«

Dr. Golob ji je stisnil roko.

»Tako je prav, prijateljica. Tri dni ostanite v postelji. Počivajte! Čim manj govorite, tem bolje bo. Če vas prime zopet vznemirjenje, ne pozabite na kapljice.«

»Vse storim, kakor ste naročili.«

Dr. Golob se je poslovil in odšel zopet tiho, kakor je bil navajen hoditi v bolniških sobah. V kuhinji se mu je Pregelj zahvaljeval in vprašal: »Ali je res bolna.«

»Zdrava kot midva. Upam, da bo vaša žena postala pohlevna in da bo vladal od zdaj pri vas hišni mir. Če bi pa prišlo do kakega izbruha, jo opozorite na moje naročilo. Mislim, da bo to pomagalo vselej do ravnovesja. Če bi pa ne, mi sporočite.«

»Mislim, da ne bo treba ,gospod doktor. — Račun?«

»Sva že zgovorjena. Jeseni hektoliter vina.«

»Velja, dobite.«

Smejala sta se in si segla v roke.

Dr. Golob je šel svoji družini naproti.

Pregelj Matija je o sv. Martinu pripeljal sodček vina.

»Kako se razumete z ženo?« je vprašal dr. Golob.

»Prav dobro, gospod doktor. Vaša zdravila so jo ozdravila. Postala je prav dobra in pohlevna ženica.«

In oba sta se smejala.

ZDRAVSTVO:

MIKROORGANIZMI

S spoznavanjem mikroorganizmov je nastopila v zdravstvu popolnoma nova doba. Dokler niso bila ta mikroskopsko mala bitja znana in pravilno raziskana, je vladala v zdravilstvu negotovost za velik del bolezni in bolezenskih pojavov. Zdravniki in laiki si niso mogli razlagati rajrazličnejših bolezenskih znakov, nego so kolikor toliko tavali v temi. Osobito pogumno pa je bilo to, da ni bilo moči voditi zoper velik del bolezni uspešnega boja. Vsa ta negotovost je ponehala, ko so učenjaki spoznali mikroorganizme ter so raziskali njih žitje in način, kako povzvročajo znake bolezni.

Prva opazovanja o teh bitjih je izvršil v drugi polovici 17. stoletja Atanazij Kircher. Ker pa so bili tehnični pomočki nezadostni, niso ta opazovanja prinesla nobene praktične koristi. Tudi drugi raziskovalci so se bavili z mikroorganizmi; smatrali so jih za najnižjo vrsto živalic, takozvanih »infuzorij«.

Šele slavnemu Pasteuru se je posrečilo dognati, da nekatere vrste mikroorganizmov (takozv. bakterij) provzročajo bolezni. Tudi je že ugotovil svojstva in delovanje teh bitij ter je že takrat izumil pomoček zoper pasjo steklino in vranični prisad. Toda še vedno je bilo znanje o mikroorganizmih nedostatno in za vse pojave, ki jih provzročajo ta bitja, nedokazano, dokler se ni posrečilo, vsak posamezni mikroorganizem zase izločiti ter ga samega gojiti in raziskovati. To zaslugo ima slavni bakteriolog Robert Koch. Šele na podstavi te pridobitve se je začela bakteriologija pravilno razvijati ter je postala neprecenljiv del zdravniške vede.

Pojmi o mikroorganizmih, o katerih poprej niso natančno vedeli, ali so rastlinskega ali živalskega značaja, so se razbistrili. Sedaj vemo natančno, da je en del teh malih bitij živalskega, drugi pa rastlinskega značaja.

Rastlinske mikroorganizme delimo:

1. na glive-plesni;
2. na glive-kvasovke;
3. na glive-cepljivke.

Živalski organizmi spadajo v najnižjo vrsto živalskega sistema, med takozvane »praživali«.

Poleg že omenjenih izumov Roberta Kocha sta spoznavanje mikroorganizmov v veliki meri pospeševala izpopolnitev optičnih pomočkov in razvoj naravoslovja in kemije.

V prvi vrsti moramo imenovati drobnogled (mikroskop), s katerim lahko opazujemo mikroorganizme, bodisi žive, bodisi v barvanem preparatu. Različni znanstveniki so izumili različne metode, kako se barvajo mikroorganizmi, da se razločujejo od okolice tako, da dobimo vedno pravo sliko o njih. Izumili so metode barvanja, ki so specifične za gotove bakterije in za posamezne dele njih telesa. Že z barvanjem je torej v gotovih primerih mogoče razločevati en vrsto bakterij od druge.

Še natančneje pa je mogoče razločevati posamezne mikroorganizme, če se goji vsak zase. To pa se godi tako-le:

Pogoj temu gojenju je ta, da moramo imeti za mikroorganizme hranilno snov, ki jim prija. Take hranilne snovi so bile o svojem času tekoče; šele R. Kochu se je posrečilo sestaviti hranilno snov, ki je pri navadni telesni toploti tekoča, pri nekoliko znižani toploti pa se strdi. Taka redilna snov je juha, pomešana z želatino ali pa z agarjem. Te hranilne snovi je treba pred uporabo sterilizirati, to se pravi, zamoriti se morajo v njih vse kali drugih mikroorganizmov.

Poleg tega se mora tako pripravljena redilna snov še popolnoma nevtralizirati, t. j., biti ne sme ne kisla ne alkalična.

Bakterije se potem goje tako-le:

Od predmeta, ki ga hočemo bakteriološko preiskati, odvzamemo s popolnoma sterilizirano iglo eno kaplico ter jo dobro premešamo v stekleni cevki, v kateri je tekoča hranilna snov (želatinska juha). Od te zmesi vzamemo zopet eno kapljico ter jo zmešamo v drugi cevki z isto hranilno snovjo. Od te druge razredčenine vzamemo zopet eno kapljico ter jo na enak način zmešamo v tretji cevki. Tako dobimo troje razredčenin prvotne snovi (voda, blato itd.) Potem vzamemo tri popolnoma sterilne, to je razkužene, steklene plošče in vlijemo na vsako ploščo po eno razredčenino, ki jo razmažemo na tej plošči. Hranilna snov se kmalu strdi in potem lahko denemo plošče v posebno omaro, v kateri je toplota urejena tako, da kaže toplomer vedno isto višino. V 24 urah zrastejo na vseh treh ploščah kolonije mikroorganizmov, katerih je na prvi razredčenini največ, na zadnji pa najmanj.

Iz števila teh kolonij lahko izračunamo, koliko mikroorganizmov je bilo v prvotni snovi; sklepamo pa tudi lahko iz različne rasti posameznih kolonij na to, koliko vrst jih je bilo približno v njej. Zakaj vsak mikroorganizem ima zase posebno rast, posebno obliko kolonije; nekatere rastejo bolj na površini, nekatere se poglabljajo v hranilno snov; zaradi tega so jim robovi različni in barva raznovrstna. Nekatere zopet zvodene hranilno snov.

Od vsake take kolonije odvzamemo s sterilno iglo majhen del ter ga prenesemo na novo hranilno snov, kjer se potem razvija popolnoma sam zase. Tako lahko gojimo bakterije ter jih opazujemo glede rasti in svojstev.

Bakterije imajo na različnih hranilnih snoveh različno rast. Razvijajo se v različnih oblikah glede kolonij, proizvajajo različne barve, zvodene hranilno snov, imajo popolnoma značilne robove in značilno površino. Po vseh teh znakih bakterije lahko natančno razločujemo ter jih družimo v različne skupine.

Razen omenjenih hranilnih snovi se rabijo v bakteriologiji za gojenje bakterij še: kuhan krompir, sirova jajca, mleko, serum krvi itd.

Poleg teh načinov, po katerih se preiskujejo mikroorganizmi, je velike važnosti živalski poizkus. Majhen del čisto gojenih bakterij vbrizgamo poizkusni živali ali v žilo ali v trebušno duplino ali pod kožo itd. Nato moramo opazovati, ali žival oboli spričo učinkovanja bakterij, premeščenih v njeno telo, kako oboli in ob kakšnih znakih pogine. Mrtvo žival je treba zopet preiskati in jo raztelesiti, da se dožene, kakšne izpremembe je učinila bolezen, ki jo je pobanje, še pakrat v toku dneva, prihodnje

Pa še o revmatizmu

V eni prejšnih številk našega lista smo čitali o revmatizmu, pa le tako na splošno in o boju, ki mu ga nameravajo napovedati. Res vražja bolezen je to in mnogo lažje jo dobiš, kakor pa se je iznebiš. Tudi sam sem mnogo trpel na njej, pa se je končno le temeljito iznebil. Sicer me tudi sedaj še prime včasih, pa kar hitro opravim z njo, ker sem končno le prišel na to, kako ji prav lahko in hitro prideš v okom. Kako? Ej, le poslušajte, kako je bilo!

Pred petimi leti, nekako prav ob tem času, me je pograbilo v križu. Da je »Hexenschuss«, so rekli. Bolelo je prav občutno, zlasti tam nekje pod lopatico. Pa sem srečal znanca, možaka nad šestdeset let, ki pa je bil še čil in krepak, da mu jih nihče niti petdeset ni prisodil. Videl je, da nisem upal dvigniti roke, niti prav okreniti glave in vprašal, kaj je. Povedal sem, da sem dobil »Hexenschuss«. Da to ni nič hudega, je rekel, revmatično in da se dá kaj lahko odpraviti. Kako? Prav enostavno, z gibanjem samo, je rekel, on da je na ta način vedno odpravil in si še odpravi vsako revmatično obolenje takoj, ko se pojavi ter da nikdar ni trpel in ne trpi na revmatizmu. Pa kako to treba? Zelo enostavno, je pravil, treba je le boleči ud gibati večkrat na dan tako, kakor povzroča največje bolečine. Iztegnil sem roko in jo poskusil zakolobariti v ramenu. Kar zakričal sem od bolečine. Toda znanec mi je dajal poguma ter mi sam pomagal pritisniti roko v kolobar. Bolelo je, da so kar solze silile v oči. Toda končno me je popadla taka jeza, da sem stisnil zobe, pričel kolobariti z roko vedno močneje in hitreje in pri tem še obračati naglo glavo z ene strani na drugo. In glej! Vedno lažje je šlo, vse se je nekam razgibalo in spočetka res neznosne bolečine so se močno unesle. Prenehal sem. Ponovil pa sem isto gilečinah ni bilo niti sledu več.

jutro pa je šlo že kar gladko in o kakih bo- vzročil vzbrizg teh bakterij.

Opisana, sicer res precej »konjska kura« mi je nekam ugajala in dala tudi misliti. Imel sem namreč že zastarel revmatizem v kolenih. Podnevi, ko sem hodil, bolečine niso bile tako hude ,toda proti jutru mi niso niti spati dale in moral sem vstati in se razhoditi, da so pojenjale. Mnogo zdravnikov sem vprašal za svet, tudi na kliniki sem bil, tople obkladke sem poskusil pa razne »fluide« in druga zdravila, toda odpravil te nadloge nisem. Ali bi tudi tu pomagalo gibanje?

Poskusil sem. Redno vsako jutro sem pričel še v postelji na ta način, da sem iztegoval noge in jih upogibal v kolenih, kar se je največ dalo, dalo pa se je vedno bolj.

Tak uspeh me je docela prepričal, da je gibanje res najuspešnejše sredstvo proti revmatizmu. Seveda, prehlad ti ga povzroči, pomanjkljivo gibanje pa pusti obsedeti in se pošteno vgnezditi kje v kakem sklepu. Ker pa se je bolezni lažje obvarovati, kakor pa jo potem zdraviti, sem si sestavil smotrne gibalne vaje, združene deloma še z masažo, ki jih izvajam sedaj redno vsako jutro že par let — pa imam mir pred revmatizmom. Sicer me še prime včasih, če me zaloti kak prav strupen prepih čez dan in se zahrbtna bolezen čez noč le zatakne kje. Toda z gibalnimi vajami zjutraj jo takoj zalotim, razgibam v tisti smeri nekoliko močneje kakor navadno, po potrebi tudi še parkrat čez dan, pa je po revmatizmu.

Take izkušnje torej imam z revmatičnimi obolenji. Pa bi mislil kdo, da se človek, ki je stalno na nogah kakor n. pr. kmet, pač dovolj razgiba in mu ni treba še posebnih gibalnih vaj, da se obvaruje ali si odpravi revmatizem. Pa to ne drži. Razgiba se že, to je res, vendar enostransko samo in revmatizem še vedno najde kak miren kotiček, kamor se zaleže in začne polagoma oglašati. Moja žena tudi ni hotela verjeti v »gibalno kuro« češ, da se razgiba več kot dovolj, ko je cel dan na nogah. Ko pa jo je pričel mučiti revmatizem bolj in bolj ter vse njene maže, praški in drugo ni več pomagalo, pa se je le oprijela mojega načina zdravljenja revmatizma ter si ga je tudi odpravila in ima sedaj mir pred njim.

Ne trdim sicer, da bi mogel kdo odpraviti samo z gibalnimi vajami tudi kak zastarel revmatizem, ki ga je že docela skrivil ter niti hoditi in se prav gibati ne more več. Na lastni koži pa sem se prepričal, da se da z gibanjem kaj lahko in enostavno odpraviti vsako revmatično obolenje, če se spraviš nadenj takoj, ko se pojavi. Z rednimi vsakodnevnimi smotrnimi gibalnimi vajami pa se da prav uspešno preprečiti in vedno že v kali zatreti. Seveda, nekega sistema, dobre volje in vztrajnosti je pač treba. Kdor pa misli, da si bo že odpravil revmatizem ali ga celo preprečil, če bo vsake kvatre enkrat nekoliko pobrcal z nogami in pomahal z rokami, pa še to tako, da se bo izognil vsaki morebitni bolečini, ej, ta na uspeh »gibalne kure« pač ne more računati.

Ženski kotiček

Življenska naloga gospodinje

Biti gospodinja, je ženski naravni poklic. Biti dobra gospodinja, je največja in najpotrebnejša ženska učenost.

Ali se tega tudi zavedamo? Premalo znamo često upoštevati in ceniti dolžnosti, ki nam jih je Bog naložil. Kako vzvišeno nalogo nam je zaupal: mati, žena in gospodinja. Ali se ob vsaki teh besed ne zdrzneš zaskrbljena in razveseliš obenem. Doumeš li veličino posamezne besede?

Pa so to šele tri glavne ženine dolžnosti. Ne zadostuje, da si samo žena, samo mati ali da znaš n. pr. samo kuhati, šivati, prati in likati, ampak je v gospodinjstvu združeno preko dvajset različnih poklicev, ki vsak zase zahteva celega človeka. Posameznik se more uspešno posvetiti le enemu poklicu. Kako bomo pa me kos tolikim hkratu? Toliko več temeljitega dela, priprave nas čaka.

Biti gospodinja je lepo, biti prava gospodinja, pa je težak in odgovoren poklic.

Predpogoj za dosego tega cilja postati dobra gospodinja, je — zanimanje za poklic. Dekle, ki se za gospodinjstvo ne zanima, ne bo nikoli dobra žena, ne dobra mati in ne dobra gospodinja. Prej je zlo kot sreča pri hiši. Ni zmožna izpolniti svoje življenske naloge. Kako tudi? Morala bi povsod in vedno dajati, pa sama ničesar nima.

Življenje hoče močno ženo, z veliko, globoko in polno dušo, ki ne išče sebe, ampak je pripravljena in zmožna vedno dajati. Ženo, ki zna trpeti, molčati in ljubiti, ki vse vidi, pa zna hoditi tudi z zaprtimi očmi, ki čita iz duš in je vsak hip pripravljena pomagati. Ženo, ki se zna vsemu odpovedati. Prežeta mora biti neumorne vztrajnosti, velike pridnosti, dobre volje, potrpežljivosti, samozatajevanja in požrtvovalnosti. To daje pravo vsebino in bogastvo življenju gospodinje.

Gospodinjstvo je najrazsežnejši in najodgovornejši, velik in najtežji poklic. Treba je zanj temeljite in strokovne priprave. Gospodinja mora imeti celoten vpogled v ves svoj delokrog. Znati mora kuhati, šivati, razumeti ostala gospodinjska opravila. Razen tega mora poznati ustroj človeškega telesa, njega prehrano in potrebe. Znati mora pripraviti hrano za bolnika, kakor tudi za delavce. Posvetiti se mora negi in zlasti še vzgoji otrok. Spretno naj bi znala vrtnariti in se spoznati tudi v kokošjereji in mlekarstvu. Biti mora dobra računarica in knjigovodkinja. V vsaki družbi in v vsakom položaju se mora znajti. Le malo kmečkih gospodinj je, ki jim ni treba kdaj prijeti za vajeti in plug in nadomestiti gospodarja ali pa mu vsaj stati ob strani kot dobra svetovalka. Poleg vsega mora biti gospodinja še dobra voditeljica, splošna vzgojiteljica in organizatorica.

Prva učiteljica bodi dekletu dom — mati. Vsega potrebnega pa ji dom ni zmožen dati. Vendar je treba predvsem skrbeti za pravo in dobro osnovo, temelj —. Že tu naj dobi zanimanje za gospodinjske revije, dobre knjige in smisel za tovrstna predavanja in tečaje iz katerega koli področja njenega delokroga, da se tako izpopolnjuje in bogati svoje znanje.

Vsako dekle pa bi moralo, preden se loti samostojnega gospodinjstva, še v gospodinjsko šolo, ki je njena življenska — najvažnejša šola. Namen gospodinjske šole ni, dati učenkam neko število posameznih panog znanja, ampak jih vsposobiti v dobre, praktične gospodinje. Navaja jih k doslednemu mišljenju in miselnemu redu, ki jih usposablja, da pod vsakimi pogoji lahko vodijo gospodinjstvo in se lahko prilagode življenskim razmeram ter z lahkoto premoste in razrešijo vsako težavo. Važno vzgojno nalogo bo mogla gospodinja vršiti le, če bo tudi sama vzgojena, zato se mora predvsem na teh šolah staviti vzgoja pred izobrazbo.

Gospodinjski poklic je vzvišen, čeprav težak, vendar lepot poln. — Z ljubeznijo mora biti prepojen!

LASTNOSTI DOBRE GOSPODINJE

Da more gospodinja opravljati svoj težki poklic, da bo zamogla nuditi vsakomur, kar pričakuje od nje kot žene, matere in gospodinje, si mora že v zgodnji mladosti prizadevati, da si pridobi lepih navad in dobrih lastnosti.

Vernost.

Brez vere v Boga in brez življenja po veri ni blagoslova pri hiši. Ni stalne zadovoljnosti, moči in tolažbe v preizkušnjah življenja.

Gospodinja mora vestno izpolnjevati verske dolžnosti: službo božjo, svete zakramente, molitev, post in dr. Po veri mora živeti — biti mora praktična katoličanka. S svojim zgledom pritegne vso okolico. Gospodinja naj bo ljubezniva do svojcev in bližnjih, usmiljena do revežev in požrtvovalna pri strežbi bolnikov.

Rednost.

Red prepreči marsikak prepir v hiši. Koliko zadovoljstva in ugodja nam pripravi.

Vsaka stvar mora imeti svoje določeno mesto in mora biti pospravljeno. Red mora vladati tudi pri delu. Delo mora biti razdeljeno in o pravem času opravljeno, tako se tudi čas bolje izrabi. V redu vzdrževane stvari se dalje časa ohranijo. — Otroci naj se zgodaj navadijo na red.

Snažnost.

Je verna spremljevalka reda. Redna gospodinja ne bo trpela nesnage. Pazila bo na čisto obleko, stanovanje, in skrbela, da bo snažno vse, kar spada v njeno področje, zlasti mora biti snažna gospodinja sama. Nihče je ne sme nikoli presenetiti, nihče spraviti v zadrego.

Največja dota vsakega dekleta je njena ljubezen do reda in snažnosti. Nič ne pomeni dekletu lepa bala, čedna postava in ponosno sezidan dom, če nima čuta za snago. Vse se bo prej ko slej pogreznilo v prepad nereda in nesnage. Tak dom? Kako vse drugače privlačna je skromna, snažna bajtica. — Varovati pa se moramo navidezne (kotički) in pretirane (stalno pospravljanje) snage. Gospodinja je dolžna skrbeti za snago z ozirom na privzgojitev lepotnega (estetskega) čuta, higijene (nalezljive bolezni) in z ozirom na povzd go tujskega prometa.

Varčnost.

Vse ostale dobre lastnosti bi gospodinji malo koristile, če ne bi bila tudi varčna. Živi kakor moreš in ne, kakor bi rada. Stroški ne smejo nikoli presegati dohodkov (knjigovodstvo). Nobena stvar se ne sme porabiti brez potrebe. Pri nakupu blaga, bodi previdna. — Poglej dobro! Kupi raje manj, pa boljše blago! Plačuj sproti!

Varčna gospodinja vedno kalkulira (računa), redno pere in krpa. Oblači se stanu in delu primerno. Pripravlja okusno hrano iz doma pridelanih živil in skrbi za pestrost jedilnikov. Ostanke koristno uporablja! Nadzira posle in delavce, a jim nudi oz. daje vse pravice. Varčuje s časom, ogiblje se nepotrebnega klepetanja in varčuje z močmi! (Dalje prihodnjič.)

Za naše gospodarje

O zorenju gnoja

Že lansko jesen smo se obširno pomenili o nujni potrebi urejenega gnojišča in tudi povedali, kako ga je treba urediti. Prav, toda tudi najboljše gnojišče nam prav nič ne koristi, če na njem tudi pravilno ne gnojarimo, to se pravi, da z gnojem pravilno ravnamo od tedaj, ko ga spravimo iz hleva, pa vse dotlej, ko ga na njivi zaorjemo. Svež gnoj iz hleva se mora namreč dobro uležati in dozoreti, ker bo šele potem sposoben za res uspešno in izdatno gnojenje.

Svež gnoj iz hleva vedno sproti spravimo na gnojišče, vendar ga ne začnemo nakladati na celo površino, temveč le na polovico gnojišča. In tu se zopet pokaže prednost dolgega in ozkega gnojišča, ker začnemo nakladati gnoj enostavno po celi širini, vendar le na polovico dolžine. Gnoj na gnojišču vedno sproti poravnamo ter razgrnemo po celi začeti površini. Saj to niti toliko ne zamudi. Kadar že spravimo gnoj na gnojišče, pač skoči nekdo še tja za par trenutkov ter ga enakomerno razgrne in poravna. Prav tako storimo tudi z gnojem, ki ga morda enkrat na dan spravimo tja iz bolj oddaljenih svinjakov. Začeti kup gnoja bo na ta način enakomerno rastel, seveda samo v višino. Če imamo n. pr. gnojišče 13 m dolgo in 3 m široko ter smo začeli nalagati gnoj pravilno na polovico dolžine in po celi širini, bo kup polagoma narastel 1 m, pa tudi 2 m visoko in več, vendar bo vedno 3 m širok ter 6,5 m dolg prav tako na dnu kakor tudi pri vrhu. Zato pa moramo vse štiri strani in zlasti ogle res dobro založiti, prav tako kakor če nakladamo seno na voz, da se pozneje ne poderejo ali sesujejo.

Tako gradimo to gnojno stavbo oziroma nanašamo ali navažamo svež gnoj iz hleva na ta kup pol leta. Tedaj ko je prvi kup gotov, pa začnemo na isti način nanašati ali navažati gnoj na drugo polovico gnojišča.

Kup na prvi polovici je torej gotov. Na vrhu še enkrat gnoj enakomerno razgrnemo, morda tudi nekoliko razhodimo in s tem potlačimo, nato pa ga pustimo v miru nadaljnega pol leta, da se uleži in dozori. Med zorenjem gnoja ni treba prav nič polivati z gnojnico, ker že dež skrbi za potrebno vlago, pač pa ga na vrhu lahko pokrijemo s tenko plastjo prsti ali vejami, da ga kokoši ne razbrskajo.

Kokoši so sploh velika nadloga na gnojišču, ker njihovo brskanje prav nič ne pospešuje zorenje gnoja, poleg tega pa še ponesnažijo vse naokrog. Zato pa jih moramo odganjati vztrajno, da jih sčasoma sploh odvadimo zahajati tja. Šuštaršičev Jožej je obsodil svojega petelina na smrt samo zato, ker se ni in ni mogel odvaditi voditi svoje kokošje družine na gnojišče. Še bolje pa jo je izmislil Grudnov Janez iz Brezovice. Imel je namreč zelo pametnega psa Sultana, ki je navadno dremal pred vrati. Pa ga je navadil ,da se je zakadil med kurjo svojat in jo prepodil, kakor hitro se je približala gnojišču. Saj se dá, vse se dá, le dobre volje je treba, kajneda, Jančej!

Leto dni torej bo star prvi in vsaj pol leta zadnji gnoj, ki smo ga spravili na gnojišče, predno ga bomo porabili za gnojenje. Pa bo že skočil kdo, češ, s čim pa naj gnojim v tem letu, ko bo gnoj zorel na gnojišču? Res, prvo leto, ko boš začel gnojariti, boš že moral izhajati brez hlevskega gnoja ter si pač pomagati bolj z umetnimi gnojili, kompostom in zelenim gnojenjem. Toda to bo samo prvo leto in enkrat je pač treba začeti, potem pa boš imel redno na razpolago zopet tudi hlevski gnoj in to dobro uležan ter dozorel gnoj, ki bo res kaj zalegel. In tvoje njive bodo zadovoljne, saj so lačne, preklicano lačne sedaj, četudi jih leto za letom pitaš z nepreležano steljo skoro naravnost iz hleva. Svež gnoj iz hleva spada vsaj za pol leta na gnojišče, nikdar in nikoli pa ne na njivo! Zato pa se je treba končno odločiti za pravilno gnojenje, pa četudi bomo morali prvo leto izhajati brez hlevskega gnoja. Saj bomo potem stotero vse nadomestili.

Kakor iz navedenega sledi, je zorenje gnoja ali pravilno gnojarjenje kaj enostavno in tudi posebnega dela ter truda ne zahteva. Toda če moraš skozi naše vasi in vasice, res najdeš že precej boljše ali slabše urejenih gnojišč, toda na žalost moraš tudi ugotoviti, da se na njih pravilno ne gnojari. Gnoj pač spravljajo iz hleva ter odkladajo na gnojišče kar tjavendan, brez smisla in namena, po celi površini gnojišča naenkrat ,nihče pa ga nikdar ne razgrne in ne poravna. Toda veš, kaj ti povem na uho, bratec? Če ne gnojariš pravilno, potem je bil ves denar za tvoje gnojišče v vodo vržen! Si razumel? Urejeno gnojišče samo ti nič ne pomaga. Na gnojišču moraš tudi pravilno gnojariti, razumeš, m o r a š, saj edino v ta namen ti služi in prav zato si ga napravil! Če nisi doslej, pa vsaj poslej pravilno gnojari, ker brez tega tudi gnoj iz najboljšega gnojišča ni nič vreden za gnojenje.

Tako je torej zadeva z zorenjem gnoja. Pripomniti moramo še, da mora na gnojišču in okoli njega vedno vladati red in snaga. Odtok gnojnice mora biti v redu in gnojnična jama ne sme nikdar pretekati. Po tem, v kakem stanju je gnojišče in kako se gnojari na njem, boš najbolje presodil gospodarja, so rekli Bobenčkov oče in to res drži, preklicano drži! Zato pa na tvojem gnojišču gnojari, res pravilno in izpraznuj vedno pravočasno jamo za gnojnico ter skrbi za red in snago na gnojišču in okoli njega, ker bo to le tebi v čast in korist!

GOSPODARSKE VESTI

Italija bo vrnila avstrijsko imetje

Z dekretom od 25. julija t. l., objavljenem v zakoniku italjanske republike št. 171, dne 29. julija, je bila odrejena prepustitev avstrijske imovine v Italiji. V slučajih, kjer je avstrijsko imetje še omejeno, mora lastnik zaprositi za prepustitev neposredno pri italijanski oblasti, ki je svoj čas to omejitev odredila ter mora predložiti izkaznico, da tukaj gre za avstrijsko imovino. Avstrijsko državljanstvo se lahko izkaže z domovnico, ki jo je izstavila domača občina in jo potrdilo italijansko politično zastopstvo na Dunaju (ali pa njegovo zastopstvo v Celovcu).

Prisilna setev pšenice v Franciji

Francoska vlada je sklenila, na morajo vsi kmetovalci pridelovati v prihodnjem letu pšenico. Določeno je, da mora vsak kmetovalec posejati s pšenico tako površino, kakor jo je imel posejano povprečno v letih 1937, 1938 in 1939. Upajo, da bodo tako zasejali s pšenico 5 milijonov hektarjev njivske površine.

Mednarodni kmetijski kongres

Koncem septembra je bil v Budimpešti mednarodni kmetijski kongres, na katerega je bilo povabljenih 15 držav, med njimi tudi Avstrija.

Še nekaj let

Iz poročila, ki so ga sestavili na pariški konferenci 16 držav o potrebah Evrope, je razvidno, da moramo računati za drugo leto z zmanjšanjem žitne proizvodnje v Evropi za 7 miljonov ton. Šele leta 1951 bo po tem poročilu proizvodnja živil v Evropi dosegla spet predvojno povprečje.

Pri živini pa bi dosegli po štirih letih šele 90% predvojnega stanja živine.

Dobave živil iz Amerike

Za tekočo prehranbeno dobo je dobavila Amerika Avstriji — brezplačno — 36.195 ton moke, 1882 ton žitnih izdelkov, 1500 ton stročnic in 678 ton maščob.

V mesecu novembru bo prišlo v Evropo iz Združenih držav Sev. Amerike 788.000 ton žita, moke in krmil. Po poročilih ameriškega ministrstva za kmetijstvo bo od tega dobila največ ameriška cona v Nemčiji in sicer 160.000 ton. Na osmem mestu je Avstrija, ki bo dobila 28.000 ton žita in moke. Ker potrebuje za prehrano Avstrija mesečno večjo količino, bo morala razliko kriti od lastnega pridelka.

V prihodnjem letu nameravajo Združene države Amerike dobaviti Evropi 11,500.000 ton žita. Ker pa je to še za 9 milijonov ton žita manj, kakor pa bi ga potrebovala Evropa za prehrano svojega prebivalstva do prihodnje žetve, je predsednik Truman pozval prebivalce Združenih držav, naj z varčevanjem hrane omogočijo še dobavo nanaljnjih 2,500.000 ton žita potrebnim državam v Evropi.

Odbor za proučevanje svetovne prehrane, ki ga sestavljajo zunanji minister Marshall, trgovinski minister Harriman in kmetijski minister Anderson, je predlagal Trumanu, naj zniža izvoz žita iz Amerike za eno petino, zato pa naj poveča izvoz drugih živil. Istočasno je ta odbor tudi izdelal načrt, kako naj bi preprečili v Evropi lakoto do prihodnje žetve.

Pomanjkanje živil je danes v Evropi večje kakor pred enim letom. Zato naj bi potrebnim deželam pomagale tudi druge države, ne samo Združene države Severne Amerike. Odbor misli tu na pomoč Argentine, predvsem pa Sovjetske zveze, ki naj bi pomagala državam Vzhodne Evrope.

Na Holandskem

Ker sta Kanada in Združene države omejili izvoz žita na Holandsko, je sklenila nizozemska vlada, da bodo dodajali krušni moki 5% koruzne moke, ki je bo pa koncem oktobra tudi zmanjkalo, na nove dobave iz Amerike pa ni računati.

Žetev na Holandskem je letos za 40% slabša od lanske žetve.

Ameriško poljedelsko ministrstvo je sporočilo, da bo letošnja žetev bombaža dala približno 11 in pol milijona bal po 225 kg. To je približno za 3% manj, kot so predvidevali 1. septembra. Vzrok slabe žetve je slabo vreme, ki je poleg tega oviralo tudi branje bombaža.

Ameriška žetev bombaža v letih 1936 do 1945 je bila povprečno 12 in pol milijona bal.

Petrolejske ladje na svetu

Ameriški zavod za trgovinsko mornarico je nedavno objavil zanimive podatke o petrolejskih ladjah celega sveta. Trenotno obratuje 1.663 velikih petrolejskih ladij v skupni tonaži 22,067.161 ton; od tega plove 741 ladij s tonažo 11,227.027 ton pod zastavo Združenih držav.

Čeprav so bila brodovja bivših sovražnih držav celo zmanjšana, zavzema Italija 8. mesto med vsemi državami na svetu in to s 404.990 tonami, Japonska 11. mesto s 189.131 tonami in Nemčija 15. mesto s 73.855 tonami.

Za Združenimi državami je vrstni red drugih držav, ki razpolagajo z večjo tonažo petrolejskih ladij, sledeči: Velika Britanija, Norveška, Panama, Švedska, Francija, Nizozemska, Italija, Argentina, Sovjetska zveza.

Tkanine brez gub

Izumili so novo tehniko za izdelovanje bombažnih tkanin brez gub: uporablja se pri tem ista sintetična smola kot se uporablja za pranje volnenih tkanin. To novo tehniko so izumili v Danvillu. Na ta način preparirane tkanine ne dobijo gub tudi po 10 pranjih in izgubijo po mokroti ali toploti povzročene gube enako hitro kot čista volna. Postopek le neznatno poviša stroške in ne vpliva na težo tkanine.

Podpis italijansko-argentinske gospodarske pogodbe

Pred kratkim so podpisali italijansko-argentinsko gospodarsko pogodbo. Na podlagi te pogodbe, bo dobavljala Argentinija Italiji 5 let pomembne količine živil in surovin. Tako n. pr. je predvidena letna pošiljka 400.000 ton pšenice, 150.000 ton rži, 20,000 ton ječmena in 100.000 ton koruze. Poleg tega so predvidene še večje pošiljke mesa, surovega masla, jajc, lanu, soli, kave in volne. Italija bo dobavljala Argentini v zameno za vsa živila in surovine trgovske ladje, letala, lokomotive, tovorne avtomobile, traktorje, železniški materijal in tekstilije.

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

18.

»Zato nesem nocojšnjo Volkunovo večerjo s tvojim priboljškom vred vašemu teletu. Saj menda ne boš hud?«

Marko se je zaokrenil, kakor bi hotel prav naglo oditi v Rotijin tamor. Tevž je poskočil za njim iz koče? »Ne smeš. Prepovem ti.«

»Seveda, da bi tele crknilo.«

Marko je tako pogledal Tevža, da mu je zastala sapa: »A, tako. Beštja, si se izdal. Zastrupiti si mi hotel psa. Pa reci, če ni res. Beštja!«

Tretjinek ni odgovoril. Z naglim sunkom je izbil Marku korito iz rok, da so se z mlekom zaliti žganci in kaša raztresli na razhojeno zemljo in živinske odpadke.

Še bolj urno pa je Marko pripeljal Tevžu tako klofuto, da se je tretjinek opotekel.

»Beštja ti!«

Tevž je zarjovel strašno kletev in se pognal v Marka.

Izpred vseh koč so gledali ljudje, le Podlipnikova je bila zaprta.

Togotno, kakor se bodeta najmočnejša vola za prvenstvo v tropu, da pokajo in se lomijo rogovi, sta se prerivala tretjinek Tevž in ovčar Marko. Sredi razvnetega boja je Marko odrinil za toliko časa Tevža, da je utegnil stopiti iz cokel. Nato se je zaletel v nasprotnika, ga podrl na tla, mu obrnil obraz k zemlji in blatu in raztrešeni pasji hrani, mu tiščal usta vanjo in sikal: »Na! Žri sam mišjico in pogini! Manj te je škoda ko psa in teleta.«

Nekdo je zakričal, Marko ni razločil kdo, ali Jok ali Lukež ali Joža: »Marko! Preveč ga nikar!«

»Če ga napol ubijem, bo še vedno premalo.« Znova so zapele klofute.

Zaškripala so vrata Podlipnikove koče, zarenčal in zalajal je Volkun in tekel v mogočnih skokih, naravnost, ne čez brv, Završnico je preskočil, pomagat gospodarju.

»Marko! Spusti ga, če ne ga bo pes do kosti obgrizel.«

Marko je prepoznal Jokov glas, ki je bil ukazujoč. »Steci v kočo. Jaz te ne bom branil. Drugega pes ne bo poslušal.«

Kakor bi ga bil s fračo vrgel, je planil tretjinek v kočo. Še cokelj, ki jih je zgubil med ruvanjem, ni utegnil vzeti s sabo. Volkun, ki ni mogel skozi zaprte duri do Tevža, je hotel vsaj coklje raztrgati, pa mu jih Marko ni pustil.

Marko je pobral korito, obul cokle in odšel domov. Ni se hotel z nikomer zaplesti v pogovor, čeprav so vsi dali prav njemu in nihče ne Tevžu:

»Sedaj bo menda dal tretjinek mir.«

»Če je pameten, ga bo dal.«

»Škoda, da je tak, ko je dober pastir.«

»Mater ima zanič. Misli, da mora sama vse požreti. Vsaj vse najboljše kose.«

Pred Podlipnikovo kočo je vsa bleda sprejela brata Manica, ki je spustila Volkuna, da bi pomagal Marku, pa se je takoj prestrašila, da ne bi pes preveč ogrizel Tevža:

»Marko!«

*

Megla je zagrnila vse vrhove in nastopila tako nizko, da se je zadevala ob vrh smreke pred rodinsko kočo. Neradi so gnali ovčarji trope v zameglene višine, pa — v nižinah je bilo popaseno in živina ne sme biti lačna.

Marko in Jok sta pasla blizu skupaj. Popoldne je pripasel za njima Mežkov Joža še Planjačev trop in potožil:

»Volk mi je odnesel psico.«

»Živo?« se je začudil Marko.

»Živo. Druge ni v planini.«

»Volk psice nikoli ne raztrga,« je vedel Jok. »Volkulja jo je. Volčiči ji odraščajo in ne shajajo več z mlekom. Sami še ne znajo loviti. Živeti pa morajo.«

»Ko bi vedel, kje ima skrit zarod?« je mikalo Marka.

»Najmanj uro daleč. Blizu gnezda volkulja ne kolje, da ne izda mladičev.«

Marka je premagalo. Urno je vstal in zamahnil z robevnico: »Joža! Na sled me pelji! Greva z Volkunom za njo. Vidva pa pasita moj trop in ga priženita h kočam, če me prej ne bo nazaj.«

Joža je pomišljal: »Če se volk ne loti psice, se tudi Volkun ne bo volkulje —«

»Ne misli! Na življenje in smrt bo branila mladiče, da bosta pes in fant imela dovolj opraviti. Pazi, Marko!«

»Imam dobro nabrušeno robevnico.«

»Pa srečno opravita!« —

Tako se je gnal Volkun po tuintam okrvavljeni sledi, da je bil Marko, ki se ni utegnil v goščavah izogibati vejam, ves stepen po obrazu. Vdel je bil namreč psu konopec za gradanico in držal oba konca, da bi lahko Volkuna takoj sprostil.

Bojaželjno je poskočil pes in preden se je Marko zavedel, ali mu je ušel ali ga je spustil, je začul v globeli pod sabo togotno ravsanje.

»Volkulja.« Marko je hitel pomagat.

Volkulja in pes sta se premetavala, zagrizena drug drugemu v gobec. Nihče ni hotel spustiti, najbrž bi tudi nihče ne mogel, čeprav bi rad.

Marko je zamahnil z robevnico. Volkuljine čeljusti so ohlapele; zadrgetala je nekajkrat in obležala v krvi.

»Volkun! Išči —! Išči —! Išči —!«

Z gobcem pri tleh je kolobaril pes, švigal z razpotegnjenim repom, pretikoval grmovje, postajal za hip in lovil z nosom vonje.

Zarenčal je Volkun, zajokal volčič.

»Volkun! Pusti!« V skokih je bil Marko pri psu. Ujel je dva zdrava volčiča, tretjega je, preden ga je Marko mogel rešiti, udušil Volkun.

Pri kočah so se vsi zbrali okrog Marka in občudovali okrvavljenega Volkuna; le Tevža nikjer ni bilo. Poklukar je s posebno naslado odrl volkuljo in mrtvega volčiča. Živa dva sta nerodno kobacala v praznem svinjaku. Manica se je poskušala z njima igrati. Vso noč sta bevskala in Manici sta se smilila, ker nimata več mame. Tolažila se je, da Marko že ve, kaj je prav. Marko, ki je že večji kakor čisto velik in vse zmore.

Živina, ki je vohala bližino volkov, se je nemirno prestopala v stajah, v tamorih in hlevih. Krave so venomer mrčale in klicale teleta. —

Manica, ki je pravzaprav zaspala šele proti jutru, ko so majerce že vstajale, se je prebudila. Spomnila se je osirotelih volčičev in prisluhnila. Nič več nista bevskala: »Ali so jih spustili? Ali so jih ubili?« Stekla je pogledat. Iz svinjaka je začula pridušeno revskanje. Stopila je na prste in opazovala skozi izbito grčo. Volčiča sta trgala odrto žival. Manica ni mogla verje-

Izpod domače lípe

KNEŽA

»Koroška kronika« je v št. 35. z dne 22. avgusta v rubriki »Izpod domače lipe« na strani 7 prinesla članek pod naslovom »Kneža«, v katerem med drugim pravi:

»Ko bo — na to upamo kljub pomanjkanju materijala kmalu gotova nova šolska stavba, bo to gotovo ena najlepših šol v širni okolici. Seveda tudi upamo, da bo tudi pouk v šoli tak, kakor je ljudstvo na Kneži, to je slovenski. S tem bo vsaj delno popravljena krivica, ki je tlačila naše ljudstvo pod nacizmom. Pod nacizmom so začeli zidati to šolo za ponemčevanje Kneže in njene okolice. Ta šola naj bi bila trden steber nemštva pod Svinjsko planino. Sedaj pa naj iz te šole veje pravi slovenski duh, kakor je ljudstvo prav slovensko.

Ko bomo imeli tako lepo urejeno šolo, bomo začeli misliti še na lastno občino, zlasti pa na to, da dobimo lastnega župnika. Saj bo to zaradi razširjenega pouka tudi potrebno.«

»Slovenski vestnik« z dne 26. septembra 1947 štev. 52(80) odgovarja na gornji članek »Koroške kronike«, ki je bil napisan na podlagi podatkov, ki jih je dal domačin, sledeče:

»Pri nas na Kneži bi se že lahko zamislili v bodočnost in zasanjali v lepe čase, ko bomo imeli novo šolo, svojega župnika in lastno občino, če bi vse verjeli, kar piše »Koroška kronika«. Če pa pogledamo malo natančneje, moramo ugotoviti, da se še ni nič spremenilo. Tudi v cerkvi se nadaljujejo nacistične metode ponemčevanja in potujčevanja. Nočejo upoštevati zahteve slovenskega prebivalstva, čeprav ima veliko večino pri nas. Spoznali smo namene piscev »Koroške kronike«, ki ne pišejo v prid slovenskega naroda na Koroškem, ampak na zahteve mednarodne reakcije, ki ji ni po volji, da bi se koroški Slovenci borili za združitev z ostalim narodom v svobodni domovini.«

Za vsakega poštenega in količkaj objektivnega čitatelja, ki je ali bo prebral in primerjal gornja dva članka, je popolnoma jasno, kaj je hotela povedati »Kronika« in kako je to zlobno in namerno »Vestnik« obrnil in potvoril. Saj se poznamo!

Ni naša navada, da bi debatirali z »Vestnikom« in odgovarjali na njegove neosnovane in včasih že odvratne napade (ki jih narekuje gotov krog ljudi), ker nam je to izpod časti in ker poznamo načela časnikarske »dostojnosti«, ki vodijo pisune — »vsiljive zaplečnike« pri pisanju takih zlaganih in podlih »člančičev«, ki zadenejo le »v prazno«. Saj vemo, kje jih »čevelj žuli«. Vkljub vsej do največje podrobnosti (takorekoč od hiše do hiše) izvedeni propagandi (ki je večkrat zvezana celo z grožnjami proti onim, ki naš list berejo) za dosego večje priljubljenosti in razširjenosti »Vestnika« in proti »Kroniki« z raznimi dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi in s podlimi natolcevanji in podtikanji morajo onemogli od jeze vedno znova ugotoviti, da ljudje »Vestnik« še vedno premalo berejo, »Koroško kroniko« pa preveč. Mogoče bodo v svojih »logičnih« trditvah v bližnji bodočnosti iznesli celo trditev, da pač večina ljudi rajši bere »Kroniko« radi njenega »slabega, nekoristnega in protislovenskega« pisanja; »Vestnik« pa da zato manj beró, ker tako »lepo in mično« piše (: primerjaj ugotovitev udeležencev letošnjega dijaškega zborovanja v Dulah!). To ne bi bilo nič čudnega; živimo pač v času protislovij.

Sedaj pa nekoliko k stvari! Sicer smo že zgoraj poudarili, da navadno prezremo vsako tako bedasto pisarjenje, ker je škoda papirja, črnila in časa. Ker pa je gornji napad prav izrazit »šolski« primer »Vestnikove« resnicoljubnosti, zato naj to na kratko registriramo.

Iz »Slovenskega (?) vestnika« more vsakdo uvideti, kako nesramno in namenoma zlobno zavija in potvarja resnico in odgovarja na reči, ki jih »Kronika« sploh ni pisala. Kajti naš list piše, naj bi bila na Kneži šola, cerkev in občina slovenska, ker je tudi prebivalstvo slovensko itd.: piše torej samo v prid slovenstva in Slovencev. »Vestnik« pa trdi, da je gornje napisano proti Slovencem in na zahtevo mednarodne reakcije (?); s tem misli, da je »zadel žebelj na glavo« (: mogoče na svojo!) Njegovo pisanje je danes, po nekaj letih trdih preizkušenj za vsakega trezno mislečega človeka popolnoma jasno: »Kroniko« s potvarjanjem in zavijanjem resnice in dejstev čimbolj oblatiti in ljudi »za božjo voljo« prepričati, da dela proti Kor. Slovencem. Sapienti sat!

Bliski

KAKO »PODALJŠAMO« POČITNICE?

Letos so imeli otroci res srečo. Že itak dolge počitnice so jim podaljšali vsled razsajanja otroške ohromelosti, čeprav je bilo to ponekod (vsaj pri nas na Koroškem) skoro nepotrebno.

Toda, naj že bo. Mladi je pač treba varovati zdravje. Šole je treba zapreti, da otroci ne pridejo skupaj, če so pa potem 12 ur na cesti ali na ulici v celih desetinah, to pa zdravja šolskih otrok ne ogroža. Kakšna ironija, kakšna doslednost!

Končno je šolska oblast le posegla vmes in izdala odlok o pričetku pouka. Zdaj je prišlo najhujše. »Ubogi« učitelji (gotovo ne vsi, ker nekaj je le še takih, ki svoj poklic resno jemljejo), so pričeli razmišljati, kako bi bilo mogoče pričetek pouka še odgoditi. Razmišljanje je bilo naporno, a uspešno. V veliki skrbi za mladino, so pričeli beliti šolske sobe in to 29. septembra, ali pa par dni prej. S tem so mnogo pridobili. Otroci so lahko še en teden uživali sveži zrak, učitelji pa so lahko delali načrte za takoimenovane »zimske počitnice«, ki jih obeta šolska oblast zaradi pomanjkanja kurjave.

Človek je res radoveden, ali bodo tudi na Koroškem, kjer je drv za najnujnejšo potrebo gotovo dovolj, uvedli zimske počitnice?

TUDI ZNAK ČASA

V nekem večjem nemškem mestu se je zgodila prometna nesreča: v stranski ulici sta se zaletela tovorni avto in motorno kolo. Težko ranjen je obležal vozač motornega kolesa pod razbitim vozilom.

V par minutah se je na kraju nesreče zbrala velika množica ljudi: mož, bledih žena in otrok. Vsi so hoteli... Ne, dragi čitatelj ,pomagati, temveč — iz razbite bencinske posode (»tanka«) motorja napolniti svoje vžigalnike z bencinom, ki je tekel po cesti!... Žalosten prizor, kajne, v znamenju našega časa.

»STARI DOBRI« ČASI...

Večkrat srečamo tu ljudi, ki vam v razgovoru hité zatrjevat, kako velika, velika večina prebivalstva je bila proti nacizmu, ki da mu je bil le vsiljen: nihče ni maral »vročeljubljenega vodja«, ki je ves narod spravil v tako strašno nesrečo; »pruski škorenj« je nasilno, proti volji velike večine ljudstva to deželo podjarmil.

Toda ako nekoliko bolj natančno pogledamo v dogodke polpretekle dobe, katerih posledice na žalost še danes na ta ali oni način občutimo, ugotovimo, da je bilo le precej drugače: večina je kar divjala od navdušenja one marčne dni leta 1938, čemur so dokaz številne slike in celo posnetki na ploščah.

No, pa pustimo to dobo in poglejmo, kako je po »nesrečnem« (: namreč v očeh nacistov) majskem zlomu leta 1945! Marsikdo se kar ni mogel vživeti v nove razmere in je bil ves srečen, če je kje videl ali čutil ostanek »starih dobrih« časov. Tako smo še mesece in mesece videli, kako se je celo v uradnem mestnem pečatu bleščal »nepozabni« »Gau-« in prazen prostor, kjer je prej bilo »Ober-« (: namreč »-bürgermeister«). Mnenja smo, da bi vsaj za tako važno javno ustanovo oz. urad lahko nabavili nov »času primeren« pečat; ako pa ni bilo gumija, naj bi se mogoče gospodje tudi ob tej priliki spomnili na svoječasno tako »priljubljeno zbiranje starega materijala« in naj bi napovedali zbiranje gumija, katerega bi mogli uporabiti za izdelavo novih pečatov in bi tako vsaj nazunaj pokazali, da so na poti poboljšanja. Pa to ni edini primer. Če greš danes po mestu ali deželi, najdeš še vedno kaj podobnega. Nekje na Novem trgu v Celovcu je n. pr. še vedno tabla z napisom: »f. Gau Kärnten u. Osttirol«; v drugi ulici zopet: »Der deutsche Automobil-Club«.

Primerov bi mogli našteti še več (: celo »edino odrešilni« kljukasti križ se tu in tam še zablišči), a naj za danes zadostuje. Hoteli smo samo reči, kako se nekaterim zelo toži po »starih dobrih« časih. Zato pa, ljudje božji: dejanj je treba in samo dejanj, da bo svet prepričan, da je res nastopila doba poboljšanja!

ZANIMIVOSTI

Ako bi se spustila hiter možki in konj v dirko, bi konj moškega za nekaj kilometrov prehitel. Toda, če bi moški vztrajal v teku, bi pustil konja končno za seboj. Konj se namreč po nekaj miljah neprestanega teka zelo upeha.

Ledene gore. Na severni polobli pridejo ledene gore navadno do 42° severne širine, na jugu pa do 35° južne širine, to je, do južno-afriškega mesta Capetown. Mornar Kane je zagledal v zalivu Baffin pred prvo svetovno vojno okoli 280 ledenih gora. Mornar Drygalski pa je videl goro pri Grenlandiji, visoko 137 m. Šest sedmin ledene gore je pod vodo in le ena sedmina moli iz vode. Ena največjih znanih gora je plavala leta 1854 po južnem Atlantiku. Merila je okoli 500 kubičnih kilometrov. Dolga je bila 60 milj, široka 40 milj in visoka 90 milj.

Rdečo lisico, ki jo danes love v Ameriki, so pripeljali tja iz Evrope leta 1750 in jo zaredili. Toda sedaj ni več čista evropska pasma, ker se je močno pomešala z domačo, ameriško lisico.

Šah. Šah mat se pravi — kralj je mrtev; arabski vezir se imenuje perzijsko ferrs. Francozi so napravili iz tega vierge (devica) in tako smo dobili na šahovski deski v boju kraljico, ki nima sicer z bojem nobenega opravka. Slon se imenuje perzijsko-arabsko fil. Francozi so ga prekrstili v fon (norec), ker pa Nemcem norec ni ugajal, so ga prekrstili v Laufer — tekač.

Kako daleč lahko potuje vihar, kaže naslednji slučaj: 23. februarja 1925. je nastal v ameriški državi Montana velik ciklon, ki je potoval okoli sveta in se razblinil mesec pozneje v ustju reke sv. Lowrenca v Kanadi.

Dogodki v Podrožčici pred sodiščem

V sredo se je končala pred vojaškim sodiščem v Beljaku razprava proti trem obtožencem, ki so bili soudeleženi pri dogodku v Podrožici dne 5. oktobra t. l. ob vrnitvi Koroške mladinske brigade Lenarta Tavčmana iz Jugoslavije, kjer je sodelovala pri gradnji mladinske proge Šamac—Sarajevo. Glavni obtoženec Karel Perč iz Železne Kaple je bil obsojen zaradi kršitve javnega reda, razvitja slovenske zastave, dalje, ker se je upiral aretaciji in ker je prinesel čez mejo 400 inozemskih cigaret, na 6 mesecev zapora. Erih Pečnik in Krasnik sta bila obsojena tudi zaradi razvitja jugoslovanskih zastav na 3 oziroma na 5 mesecev zapora; Krasnik je bil že prej dvakrat kaznovan.

Obtoženci so se mogli sami zagovarjati. Tožitelj je med razpravo opomnil obtoženega Perča na njegovo svoječasno članstvo pri HJ (Hitlerjeva mladina) in ga vprašal, kako si sedaj upa nositi zastavo osvobodilnega gibanja. Perč mu je odgovoril, da ga je pahnila v nesrečo samo propaganda. — Perč in Krasnik sta izjavila, da je dobila brigada zastavo kot odlikovanje za storjeno delo na mladinski progi in da nista vedela za prepoved o nošenju inozemskih zastav v Avstriji.

---

ti, da bi jima bili vrgli kar celega jarca. Potem je z gnusom spoznala, da se volčiča samogoltno davita z mesom ubite volkulje, svoje lastne matere.

Otrok je ogorčen zacepetal z nogami: »Fej! Fej! Sram vaju bodi! Nehajta! Takoj nehajta! Če ne, spustim Volkuna k vama, pa bosta videla.« Nič ni pomagalo. Manica je slišala, kako se še vedno volčiča prerivata okrog nagnusnega plena. Zasovražila je vse volkove.

Poiskala je brata: »Sram te bodi! Grd si. Grd, da veš.«

Marko ji je komaj dopovedal, da ni on vrgel mladičem volkulje, ampak Poklukar.

»Dedec, grdi.« se je hudovala Manica na Poklukarja: »Zato mu rastejo tako grde muštace. Še bolj naj mu.« In ni odnehala prej, dokler ni Marko z robevnico potegnil volkulje iz svinjaka. Volčičema je pa zagrozila, da jima nikoli ne bo prinesla jesti, četudi se z bevskanjem pretrgata.

Vrišč, katerega je dvignila Manica zaradi volkulje in volčičev, je utihnil, kakor bi ga bil odrezal. Vsi so se ozrli proti zgornjemu jezercu. Spoznali so Podlipnika. Ali je iz tal zrastel ali je iz neba padel?

Od Ridovta na koroški strani so na vse zgodaj pretegnili konji njegove tri parizarje, da jih zvlečejo pred vročino na vrh Ljubelja. Poslal je Miha z vozmi še po že kupljeno žito k morju in mu ukazal, da se mora do svete Ane vrniti, sam pa je obesil nabito polno torbo preko ramena, ogrnil ohlapno vozarski burnus in hitel z lahko nogo po stezi čez Zelenico, da čimprej vidi in obdari ženo in Ančko in še Ceneka, bodočega gospodarja.

Ko je odzdravil pastirjem in majercam, je mrko pogledal Marka:

»Kakšno crko pa prevlačuješ okrog hiše?«

Marko je Podlipniku zameril obsojajoči pogled in mu ni hotel pojasniti, jutranjega nemira pri kočah na Jezercih. In še zato ga ni hotel, ker bi morebiti Cena mislil, da se postavlja pred njim, ovčar pred gospodarjem. Opravičil se je, kakor bi sam zagrešil nerodnost in ne Poklukar: »Preden bodo jarci silili iz staje, bo mrhovina pokopana.« In je obmolknil.

Zato so pa drugi bolj hiteli pripovedovati o Marku in Volkunu. In Podlipniku se je dobro zdelo, kakor bi hvalili njega samega.

V koči je Cena obdaril Manico s polnim periščem fig in z največjim rožičem, kar jih je nosil v torbi. Koj nato se je obrnil k ovčarju: »Marko! Kakor vidim, ne delaš hiši sramote. Samo tega ne vem, ali se boš upal teh šest tednov, ko bodo krave na Zelenici, ostajati s tropom sam čez noč za Šijo. Sam si je vaš oča zgradil kočo gori, ker je zadnja leta težko hodil; ograd za drobnico sem postavil jaz. Le prepozno je prišel Jernej na to misel. Skazalo se je, da je tudi za jarce bolj prav, če manj hodijo. Ali se boš upal, Marko?«

»Skrbi me samo Manica, če bi jo moral kdaj sámo pustiti v koči. In morebiti še ponoči in v burji. Kaj vem, kako se mi bodo jarci razleteli.«

Franca je brž povedala Cenu, kako je Manico zavoljo Rotije prijela božjast, in je zaprosila: »Naj gre Manica z mano na Zelenico?«

»Kaj sprašuješ mene. Njo vprašaj, ali hoče iti, in pa Marka, ali jo pusti.«

»Mislila sem zavoljo mleka in moke in kruha.«

Cena je hotel poudariti, kako zna biti dober tistemu, ki veča njegov ugled, kakor ga je Marko, in je poučil majerco:

»Franca! Navadi se vendar hiše. Pri Podlipniku še nikoli niso vpraševali gospodarja, kam naj stresejo drobtine z mize. In Bog daj, da bi nikoli ne bilo treba.« Podlipnik je še enkrat odprl torbo in segel za Franco in Marka vanjo, napolnil Joku mehur s tobakom in izročil Franci pozdrave od Miha, da bi popravil svoje nagajanje od takrat, ko so strigli jarce.

Povprašal je še po novicah.

Ko je Marko odhajal z Volkunom k tropu, se mu je ponudil, da mu proda koži in volčiča, če mu zaupa. Marko je bil te ponudbe kaj vesel, ker je vedel, da bo Cena več iztržil kakor bi sam: »Živo in mrtvo blago vam še danes zvečer prinesem na dom.«

»Kožam se nič ne mudi, volčiči pa tudi toliko ne oteže, da bi jih ne mogel vzeti s sabo.« —

Zadovoljen s kupčijami v svetu, vesel živine v planini in ponosen na svoje ljudi je stopil Podlipnik skozi tesen na vrhu kriške poti in zagledal pod sabo gorenjski kot, domačo vas in domače polje. Vselej, kadar se je vračal z dolgih voženj, je čutil, da tako lepega sveta zlepa nikjer ni. Danes pa, ko se je odgrnila domača zemlja, jutranje sveža, vsa hkrati pred njim, ga je prevzelo. In oba svoja stogova, po petnajst bran dolga, je videl natlačena s snopjem: »Če bo žito količkaj prida plenjalo, bodo lahko debele drobtine padale z mize za tiste, ki nimajo.« Tako ga je prevzelo, da se je odkril in zmolil pred križem očenaš v zahvalo.

Stopal je naglo navzdol. V vreči, čez ramo prevešeni, je nesel volčiča, spredaj enega, zadaj enega: »Pa naj še reče Podrobar, da mi bo žal, ker sem vzel Marka za ovčarja.« Zaukal bi bil, pa se je spomnil kako bi ga Anca opozorila, da se to za njegova leta več ne spodobi.

Zavriskal bi bil! Če bi bil pa vedel tudi to novico, da je Ančka ,njegova edinka, Podlipnikova Ančka, dala besedo ovčarju, Primoževemu Marku, in je ona njegova dekle in on njen fant, bi bil zamišljeno sklonil glavo in šel proti domu po strmi kriški poti, na kateri navzdol zavirajo vozovom na vsa štiri kolesa, tako počasi kakor mogla brez vetra.

*

Koče na Jezercih so bile kakor oropane. Mleko in maslo in sir so odnesli v dolino, sklede in lonce, žehtarje in škafe pa na Zelenico. Jutri na vse zgodaj odženeta čredniki in tretjinek krave na Zelenico; za njimi se bodo pa pokorile majerce s prašiči; popoldne se vrnejo po posteljnino in že naprej jih bo skrbelo, kako čez šest tednov zopet urede zanemarjene koče, v katerih bodo ostali samo dedci ,ovčarji. Ne vsi. Marko se preseli za Šijo in Jok premišlja, kako bi tudi on svoj trop stisnil v Podlipnikov ograd in sebe v tesno kočo.

In ko se murava obraste, bosta prizvonila na Jezerca Tomaž in Žorga s konji in vozi.

Za slovo so se zbrali pri Mici v rodinski koči. Prav vsi. Tudi Marko in Tevž; s sovraštvom v srcu po starih pastirskih postavah ne smeta narazen: »Marko kaže dobro voljo, Tevž pa —? No, drugače govori, kakor misli.«

Živina dolgo ni hotela poleči, kakor bi se veselila odhoda v višave. V frati je zalajal srnjak.

»Kako se dere. Dežju se bo napravilo.«

»V burjah je hudo na Zelenici.«

Oglasila se je Mica: »V burjah je povsod hudo, v solncu pa nobena planina ni tako lepa kakor Zelenica.« (Dalje prihodnjič.)

RADIO CELOVEC

govori po časopisu

GOSPODARSTVO IN SOCIALNI POLOŽAJ KMETA V NAŠI PRETEKLOSTI

II.

Najboljši pregled posestnega stanja zemljiških gospodstev, vpogled v notranji ustroj kmetskega gospodarstva, podatke o kmetovih pravicah in dolžnosti nasproti zemljiškemu gospodu nam nudijo zemljiško-posestni seznami, imenovani urbarji. Nekatere manjše sezname urbarialnega značaja poznamo za slovensko zemljo že v 12. stol., večji in sistematično urejeni urbarji so nam pa ohranjeni šele od 13. stol. dalje. Ni to slučaj, kajti z razširjeno kolonizacijo in intenzivnejšim ter deloma spremenjenim načinom gospodarstva prav v tej dobi je postajala za zemljiške gospode potreba po pregledu posestnega stanja vedno bolj nujna. Urbarji nam povedo, da so bili zemljiški kompleksi — če so bili obsežnejši — razdeljeni na urade, ki so jim stali na čelu predstojniki-oskrbniki (oficiali, dekani). Ti so opravljali gospodarske in sodne funkcije. Uradniki nižje vrste so bili sodini (schepo), biriči (preco), valpti, lovci, gozdarji in drugi. Prvotno je bil »sodin«, kot pove že ime, sodni uradnik, ki je vršil nižje sodstvo, pobiral pa tudi javno-pravne dajatve, kesneje pa je stal ponekod na čelu manjšim upravnim enotam. Na najnižji stopnji v vrsti zemljiških uradnikov je bil župan, tudi rihtar, majer ali štiftar imenovan. Župani, kakor jih najdemo v urbarialnih in drugih virih od 13. stol. dalje, imajo s staroslovenskimi župani skupno komaj le še ime. Župani so po stanu kmetje, načelujejo posameznim vasem ali pa tudi le nekaj kmetijam, pobirajo pri kmetih dajatve, so posredovalci med zemljiško gosposko in kmeti, se brigajo za gospodarstvo v svojem okraju in imajo kot odškodnino zato navadno poleg svoje še eno kmetijo ali sicer kos zemlje (župnico), oziroma uživajo ugodnosti glede dajatev in tlake. Župani izvršujejo tudi nižjo sodno oblast. Dva do trikrat na leto opravljajo v svojem okraju na javnih večah nižje sodstvo s pomočjo prisednikov ali zaprisežených mož.

Odslužnosti, ki jih je bil podložnik dolžan zemljiškemu gospodu, stoji na prvem mestu redni zemljiški davek (census), ki ga plačuje vsaka kmetija. Sprva ga odštevajo podložniki v naturalijah, sredi 13. stol. so pa tudi že pri nas naturalne dajatve skoraj povsod spremenjene v denarne. Poleg rednega zemljiškega davka se vrste, po kraju in času zelo mnogovrstne, male dajatve, glede katerih je natančno povedano, kdaj in kako naj se plačujejo, ter posebne služnosti, ki jih mora podložnik opravljati ob določenih prilikah. V 13. stol. se tudi male dajatve po večini že povsod na Slovenskem plačujejo v denarju. Razna »prava« spopolnjujejo pisano vrsto kmetskih dolžnosti. Cerkvena zemlja plačuje »odvetniško pravo«. Za uporabo svinjske paše v hrastovih gozdovih je bilo treba plačevati posebno »svinjsko pravo«. Z lovom je v zvezi »lovsko pravo« ali »lovščina«. Vinogradni kraji dajejo po vinskih goricah imenovano »gorsko pravo«. Posebna »prava« pobirajo oskrbnik, sodin, župan in drugi. Za vojne svrhe plačuje Štajerska deželnemu gospodu posebno dajatev v ovsu.

Osebna tlaka je na slovenskih tleh v 13. stol. v večini krajev že odpravljena. Tlačan je pošiljal ali namestnika ali pa plačeval namesto tlake posebno dajatev v denarju (za delo na polju, žetev, košnjo, zidanje gradu in druga opravila). Dalje se je ohranilo efektivno tlačansko delo, ki je predpisovalo vožnje lesa in vina, delo na cestah ter pomoč pri lovu na divje živali in ribe.

Cerkvene desetine po mnogih krajih ni več pobirala cerkev, marveč svetni gospodje, ki so jo imeli od te v fevd. Zbirali so jo v posebnih desetinskih dvorih; obstajala pa je iz raznih vrst žita, vina, prašičev, koz, pa tudi medu, lanu, perutnine in drugega.

Vrhu tega je moral podložnik plačevati gospodu ob posebnih prilikah še posebne pristojbine, tako ob prodaji kmetije, ob gospodarjevi smrti in prevzemu kmetije po njegovem nasledniku ter ob raznih drugih priložnostih.

Zemljiška enota je redno kmetija (huba, mensus, predium) ki je mogla biti cela, polovična ali pa še manjša. Pravilo je, da je vsaka kmetija nastanjena in obdelana. V 14. in 15. stol. se množi število neobdelanih in nenastanjenih ali pustih kmetij. Poleg kmetij, h katerim spada kmetijski dom z gospodarskimi poslopji, poljem, vrtom in travniki, razločujejo urbarji kajže in hiše. K tem spada le malo ali nič zemlje. Kajžarstvo se je na Slovenskem začelo širiti v večji meri šele v 15. stol. Pristave, košane, planinske staje in planinske kmetije ter mlini spopolnjujejo sliko podeželskih stanovališč in poslopij.

Dajatve, plačevane ali predpisane v naturi, nam približno povedo, kaj je v srednjem veku slovenska zemlja rodila, kaj je naš kmet pridelal in s čim se je hranil. Od žitnih vrst so najbolj razširjene pšenica, rž in oves. Pšenica je glavna žitna vrsta kraških in štajerskih predelov, rž se plačuje največ v goratih krajih, prav tako tudi oves. Mnogo manj se je, kot se kaže, pridelalo ječmena, ajde in prosa. Ječmen prihaja v poštev pri varjenju piva, na katerega tudi naletimo v vrsti kmetovih dajatev. Tudi v kruhu in raznovrstnih pogačah je plačeval naš kmet v srednjem veku. Od vrst sočivja se omenja največ bob, malo tudi leča, repa, zelje in mak. Lan je bil zelo razširjen, manj konoplja. V vinu plačujejo Slovenske gorice, Haloze ,okolica Maribora, Slovenske Bistrice, Celja in Laškega, Dolenjska, Bela Krajina, goriški in tržaški Kras, Vipavska dolina, okolica Gorice, Brda in Beneška Slovenija. Sadjereja je bila očitno še slabo razvita, kajti le redkokdaj se omenja kaka dajatev od vrtov.

Živinoreja je bila na Slovenskem v srednjem veku primeroma že zelo razvita. Goveje živine je bilo mnogo, ovčjereja in kozjereja je bila neprimerno bolj raširjena kot dandanes. Za razširjeno živinorejo, posebno v gorskih krajih, govore poleg planinskih kmetij in staj številne dajatve v siru. Sirarstvo je bilo na Slovenskem v srednjem veku mnogo bolj splošno, kot je dandanes; sir je bil prava ljudska hrana. Redkokdaj se na kmetih omenjajo konji. Prašičereja ni bila neznatna. V časteh so bili kot dajatev mali prašički in svinjska stegna. Perutnine je primeroma mnogo. Kot pogoste dajatve se omenjajo petelini, kokoši, kapuni, gosi in jajca. Čebele so pred 500—600 leti veliko bolj gojili kot dandanes, posebno okoli Maribora in na Gorenjskem. Med in vosek sta razširjeni dajatvi našega kmeta v srednjem veku.

Urbarji nam nudijo vpogled tudi v nekatere obrti, s katerimi se je bavilo naše prebivalstvo na deželi in ki so mu bile dovoljene. Premnogi kajžarji so obrtniki in plačujejo v izdelkih svoje obrti (lesene sklede, obroči, vrvi in vreče iz konoplje). Poseben davek morajo odštevati mlini in krčme.

Urbarji govore, da so bile dolžnosti slovenskega kmeta kaj mnogovrstne in številne. Vendar ga niso prehudo pritiskale, kajti prilagodene so bile primeroma ugodnemu gospodarskemu položaju, v katerem je — kakor njegov srednjeevropski tovariš vobče — živel tudi slovenski kmet v 12., 13. in 14. stol. Bile so tudi, kar je važno, natančno odmerjene in zapisane. Značilno je, da o kakih uporih gospodarskega značaja proti zemljiškemu gospodu v tej dobi ne slišimo kar nič. Samovoljnost gospodovo je branila »stara pravda«, zapisana v urbarialnih bukvah.

Kmet je živel svojevrstno življenje, delal v potu svojega obraza zase, svoje in svojega gospoda, se veselil in žalostil po svoje in poleg tistega, kar mu je ukazovala krščanska vera, veroval še prav pogostokrat v stare dobre in zle duhove, kar tudi cerkev ni znala niti mogla povsem preprečiti. Kako se je v visokem srednjem veku slovenski kmet oblačil, kako je stanoval in kakšni so bili njegovi običaji in navade, o vsem tem imamo le malo neposrednih poročil. Na Koroškem je bila nošnja slovenskega kmeta v 12. in 13. stol. približno tale: suknja iz sivega blaga, ki sega še čez kolena in se oblači kot srajca preko glave, na glavi siv klobuk s sivo vrvico, na nogah opanke z jermeni pritrjene, preko ramen pa plašč iz sivega sukna. Enolično kmetovo življenje so poživljala pobožna pota h Gospe Sveti, k sv. Hemi na koroško Krko, ob morje v Štivan in Oglej, v Lesce na Gorenjskem k Materi Božji, ali pa celo »romanje« v Rim, daljna pot k sv. Jakobu v »Galiciji« (v Kamposteli) ali k sv. Trem Kraljem v Kelmorajn (Köln). Tudi križarskih pohodov, posebno druge in tretje križarske vojne, se je udeležil marsikateri kmet in plemič in naših krajev. Mnogi svobodnjak je pred odhodom v daljne svete kraje svoje posestvo prodal ali ga zastavil, da je dobil potrebna denarna sredstva, preostale svojce pa prepustil cerkvi. Tega ali onega svojih podložnikov je vzel zemljiški gospod s seboj na vojne pohode, in ni se redkokdaj zgodilo, da se je ta ali oni izkazal in dosegel vitežki stan. Tudi služnosti so spravile marsikaterega naših kmetov z doma. Koroški seljaki so za svojo svetno in cerkveno gospodo hodili po vino v štajersko Podravje, gorenjski kmet na Dolenjsko ali Goriško, notranjski v Istro. Cerkničan in Tolminec sta dolžna nositi pisma na patriarhov dvor v Čedad ali Videm.

Političnih pravic slovenski kmet v tej dobi nima. Pridržana so plemičem, duhovnikom in meščanom, trem stanovom, ki so v visokem srednjem veku že v znatni meri odtujeni slovenskemu življu in jeziku. Edino na Koroškem je spomin nekdanjih političnih pravic svobodnega slovenskega kmeta in plemiča obred umestitve in ustoličenja na Gosposvetskem polju. Stoletja so njegov potek v marsičem spremenila, a mu vendar ohranila starinski značaj, ki se je s sodobnim življenjem skladal čimdalje manj. Ob koncu 13. stol. se je pravni potek znamenitega obreda ustalil.

*

Tako je bilo torej življenje, navade in običaji slovenskega kmeta v 14. in 15. stoletju. Živel je, kot smo videli, s svojo zemljo, delal skrbno in marljivo zase in za svojo družino. Čutil je sicer vso težo dajatev in odvisnosti od zemljiškega gospoda, toda v njem še ni bila tako močno dozorela zavest skupnosti in moči, da bi se bil uprl izrabljanju tujcev. Imel pa je živo zavest, da je svet, na katerem je delal, njegov. Da je to njegova lastnina. In prav ta čut privatne lastnine je bil v vsej naši preteklosti tako močan in je še danes tako živ in neizbrisen, da bo slabo naletel tisti, ki bi trdil drugače. Za svojo zemljo kmet dela, za njo živi, z njo se veseli in trpi, a zmeraj je to njegov svet in na njem je on kralj.

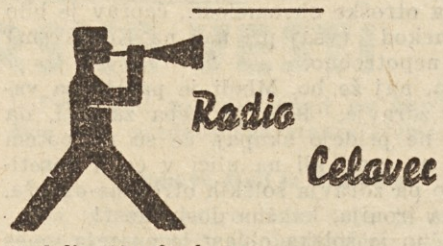

Nedelja, 19. oktobra:
7.30 Budnica.
19.30 Polurna oddaja.
20.15 Večerna pesem.

Ponedeljek, 20. oktobra:
7.15 Pouk sloven
20.15 Poročila.

Torek, 21. oktobra:
7.15 Zgodovin[illegible]nje
20.15 Poročila.

Sreda, 22. oktobra:
7.15 Glasba s plošč.
20.15 Poročila.

Četrtek, 23. oktobra:
7.15 Pouk slovenščine.
19.15 Pouk slovenščine za nemško govoreče.
19.30 Polurna oddaja.
20.15 Poročila.

Petek, 24. oktobra:
7.15 Literarno predavanje.
20.15 Poročila.

Sobota, 25. oktobra:
7.15 Iz svetovnega tiska.
20.15 Poročila.

Morebitne spremembe v času bomo objavili po radiu.

Izpred vojaških sodišč

VOJAŠKO SODIŠČE V LIENZU

je obsodilo dne 25. septembra 1947:

1. zaradi nedovoljenega potovanja v zaporno ozemlje: Justschuk Sergeja na 56 dni zapora, pri čemer mu je vračunana kazen za prekršitev 10-kilometrske potovalne naredbe za razseljence; Obergantschnig Angelo in Künz Johanna na sedem dni zapora in 50.— S globe.

2. Zaradi nedovoljenega prekoračenja meje je obsodilo na mesec dni zapora sledeče osebe: Vlastric Vladimira, Galens Heleno, Gaggl Berto, Bidner Štefanijo, Pawlecky Alexandra. Zaradi istega prestopka: Eberth Klaro in Morth Gustava na dva meseca zapora; Tegel Heinza na osem dni zapora.

Dne 9. oktobra je vojaško sodišče v Lienzu izreklo sledeče zaporne in denarne kazni:

Zaradi nedovoljenega prekoračenja meje je dobil Kreuzil Echomil dva meseca zapora, Klimt Louisa, Emil in Erhardt, Pawlik Wilhelm mesec dni, Kolenc Franc 21 dni. Zaradi prekoračenja meje in tihotapljenja je plačala Hoch Paula 100 S globe ali sedem dni zapora. Zaradi poizkusa priti čez mejo je dobil Wober Franz tri mesece zapora.

Klammer Leonhard in Knir Franz zaradi poizkusa tihotapljenja je prejel 80 S globe ali 8 dni zapora.

Unterwurzacher Albert je bil obsojen zaradi potovanja v zaporno ozemlje na 50 S globe ali sedem dni zapora. Hochleitner Fritz in Maier Maximilian na 7 dni zapora zaradi istega prestopka.

Ker je prestopil 10-kilometerski pas za razseljence, je bil Feist Stefan obsojen na 20 S globe ali dva dni zapora.

Zaradi tajnega potovanja iz ameriškega zasedbenega ozemlja v britansko je dobil Fronius Hans 21 dni zapora in Kuhr Arnold 14 dni zapora, ker je tajno potoval iz ameriškega zasedbenega ozemlja v Nemčiji v britansko cono v Avstriji.

Filipovič Ilja je bil obsojen na 200 S globe zaradi verižništva.

VOJAŠKO SODIŠČE V ŠMOHORJU

je dne 29. septembra obsodilo sledeče osebe: Kubin Margaretho na šest mesecev zapora in dva meseca pogojno zaradi nedovoljenega prekoračenja avstrijsko-italijanske meje in vtihotapljenja raznih stvari iz Italije v Avstrijo; Kadas Karla in Kadas Margaretho na sedem dni zapora zaradi nedovoljenega potovanja v zaporno ozemlje in Csepella Josefa na globo 100.— S, ker je zgornja dva podpiral.

Za dobro voljo

V GOSTILNI

Gost je prišel v gostilno in naročil pečenko. Natakarica mu jo je prinesla in pripomnila, da je meso jako dobro in sveže, ker so prav sinoči zaklali izredno lepega vola.

Gost si je nakremžil obraz in začel jokati.

»Čemu jokate?« se je začudila.

»Poglejte,« je dejal »zaradi te majhne porcije ste morali zaklati tako izredno lepega vola.«

Finančna zbornica krške škofije

Cerkveni prispevki

Vse katoličane, ki so dolžni plačati davek za tretje četrtletje 1947 (zaključeno 1. IX. 1947) in ga še niso plačali, pozivamo, da v opominjevalnem roku treh tednov, ki se začne 1. X., plačajo svoj prispevek pri pristojnem župnem cerkvenem svetu.

Prispevke, ki do 21. X. 1947 ne bodo vplačani, bodo župni cerkveni sveti pobirali in obenem zaračunali pobiralno pristojbino 30 grošev.

Šolskim vodstvom

Šolskim vodstvom dvojezičnih šol sporočamo, da trenutno nimamo na zalogi „Mladega Korotana". Tiste šole, ki bi potrebovale še več izvodov prve številke „Mladega Korotana" prosimo ,da nam to čimprej sporoče, da ga še enkrat ponatisnemo. Če ima katera šola preveč številk in jih ne bo rabila toliko kot smo jih poslali, naj nam jih čimprej vrne.

Uprava „Koroške kronike"

Kupim

dobrohranjen „Couch" z odgovarjajočo omaro. Plačam po dogovoru. Naslov pri upravi „Koroške kronike".

Slovenske note

(v prvi vrsti samospeve s klavirjem) želim kupiti ali si izposoditi proti odškodnini. Naslov v upravi lista.

Zima prihaja in z njo dolgi večeri

V tem času vam bodo nudile lepe slovenske knjige najprimernejše razvedrilo.

Pišite naši upravi in poslala vam bo:

Cankarjev roman: **Križ na gori**, 3 šil. Mausarjev roman: **Rotija**, 4 šilinge. Mausarjev roman: **Sin mrtvega**, 4 šil. Bazilij-Kunčičevo knjigo: **V kraljestvu lutk** in **Cmokec Poskokec**, obe povesti v eni knjigi, cena 3 šil. **Slovensko slovnico**, 3 šil. in za otroke lepo ilustriran **„Mladi Korotan"** (50 grošev), ki ga bodo lahko tudi v šoli s pridom uporabljali.

Sporočite nam naslov, knjige bomo poslali po povzetju.

Uprava „Koroške kronike" Celovec, Völkermarkter Ring 25. Telefon 3651/38

„Koroška kronika" izhaja vsak petek — List izdaja Britanska obveščevalna služba — Uredništvo lista je v Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I. Telefon 3651/02. — Uprava in oglasni oddelek v Celovcu, Fundeistraße 1, Telefon 3651/38 — Mesečno naročnino je treba plačati v naprej. — Rokopisi se ne vračajo.